

**Hiçbir Yerin Ortasında,
Can Yayınları'ndan...**

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 80 YIL: 2

**Öyküde 'insan'ı aramak:
Ahmet Büke**

4

Ahmet Büke: Kara trenin kara bahtlı yolcuları

7

Ahmet Büke: İnsan olmanın iyi ve fena yanlarını merak ediyorum

Cem Alpan

10

Assata Shakur'un iki hayatı

Ali Bulunmaz

16

Onur Kartal: Zombi istilaları kıyamet değil yeni bir başlangıç

Doğuş Sarpkaya

29

Sosyalizm: Yok öyle beleş özgürlük!

Murat Sevinç

35

Gttenberg'den bu yana yayıncılık için en iyi zaman!

Cem Erciyas

40

Antalya Edebiyat Günleri'nden Kadri Öztopçu'ya 'En İyi Öykü Kitabı' ödülü

Sayı: 80 | Ekim 2019

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Fotoğrafı

Zeki Çelik

Katkıda Bulunanlar

Hüseyin Bul, Cem Alpan, Ali Bulunmaz,

Doğuş Sarpkaya, Murat Sevinç, Cem

Erciyes

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.

Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234

Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)

3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,

haber ve fotoğrafların her türlü telif

hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık

Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin

alınmadan, kaynak gösterilmeden ve

link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Öyküleriyle çağdaş Türkçe edebiyatın önde gelen isimlerinden Ahmet Büke'yi bu sayımızda kapağımıza taşıdık. Büke'nin son kitabı Varamayan, Can Yayınları tarafından yayımlandı.

Ahmet Büke söz tasarrufunu seven bir yazar. Öyküye dâhil edeceklerinden ziyade çıkaracaklarının muhasebesini iyi yapan tutumlu bir kalem. Tıpkı Ateşe Ne Diyelim öyküsünde, 'Göl dedikleri ziyankâr kimseye görünmeden buharlaşırverdi' dediği gibi fazla sözcükler buharlaşıp havaya karışıyor. Yazar diğer kitaplarında denediğini bu kitapta da deniyor; birkaç öyküde ana başlıktan gayri alt başlıklar (bölüm başlıkları) koyarak ilerliyor. Hüseyin Bul inceledi.

Editör Cem Alpan, Büke ile Varamayan'ı ve öyküye yaklaşımını konuştu.

İthamlarla karşılaşan, üzerine cinayet yıkılan, hapisanede işkence gören ve ABD'de itibarsızlaştırılmaya çalışılan Shakur, devrimci kişiliğinden asla vazgeçmedi. Assata: Bir Otobiyografi, devrimciliğini anlattığı bir kitap olmakla beraber, baldıran zehri içmeden önce kendisine atılan iftiralara ve "mahkemenin" hakkında verdiği karar karşısında, Sokrates'in "Suçlu olsaydım daha mı iyiydi?" sorusunu hatırlatan bir metin. Ali Bulunmaz kaleme aldı.

Onur Kartal'ın kaleme aldığı Yaşayan Ölüler: Sinema, Biyopolitika ve Felsefe adlı metni İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. Doğuş Sarpkaya, Kartal ile kitabını, zombileri, zombileşme potansiyelimizi ve dünyayı değiştirmenin olanaklarını konuştu.

Antalya Edebiyat Günleri'nde Kadri Öztopçu Can Yayınları tarafından yayımlanan son kitabı Kimsenin Bilmediği İnsanlar, 'En İyi Öykü Kitabı' ödülüne değer görüldü. Yılın En İyi İlk Öykü Kitabı ödülü ise Sessiz Şarkıcı ile Caner Cindoruk'a verildi.

Murat Sevinç ve Cem Erciyes yazılarıyla bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldular.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Ahmet Buke: Kara trenin kara bahtlı yolcuları

Ahmet Buke söz tasarrufunu seven bir yazar. Öyküye dâhil edeceklerinden ziyade çıkaracaklarının muhasebesini iyi yapan tutumlu bir kalem. Tıpkı Ateşe Ne Diyelim öyküsünde, 'Göl dedikleri ziyankâr kimseye görünmeden buharlaşıverdi' dediği gibi fazla sözcükler buharlaşıp havaya karışıyor. Yazar diğer kitaplarında denediğini bu kitapta da deniyor; birkaç öyküde ana başlıktan gayri alt başlıklar (bölüm başlıkları) koyarak ilerliyor.

Hüseyin Bul

Türkçe edebiyatın genç kuşak yazarlarından Ahmet Büke öykü deyince ilk akla gelen isimlerden. Öykülerinde oluşturduğu dilin en çarpıcı yanı kanımca günlük kullanılan dilin evveliyatını inkâr etmeden çağdaş öykü formuna ulaştırması. Kısa öykülerinde -ki sıklıkla mikro öykü- hedefi ıskalamamasının ana sebebi sonuç odaklı yazmasından ziyade lezzetli dilden taviz vermemesinden kaynaklı.

Yazarın yeni öykü kitabı Varamayan Can Yayınları tarafından yayımlandı. Kitabın ilk öyküsü Varamayan Ahmet'i saymazsak bütün öyküler kısa. Kitap on iki öyküden oluşuyor. Öyküler arası bir bütünlük mevcut, günlük hayatımızda karşımıza çıkan tuhaf-lıklar yazar sezgileri ve gözlemleriyle, buradan da öykü çıkar mı canım diyenlere inat öykü paltosunu üzerinden hiç çıkarmadığını abartısız, sakın ve belki de muzipçe gösteriyor.

ATBAŞI İLERLEYEN İKİ DUYGU

Kitaba adını veren Varamayan Ahmet'te, kara trenin kara bahtlı yolcularına bakıyor yazar. Yolculuk boyunca büyüyen, kendi başının çaresine bakmayı öğrenen 'eksik akıllı' Borulu Ahmet'in öyküsüyle tren hattı boyunca elinden geleni esirgemeyen kıraç yüzlü yardımsever insanların hayatı kolaylaştırmaya çalışan azimleri ve Soma'da bitecek olan Ege Ekspresi'nin Borulu Ahmet için nasıl ring seferine döndüğünü, Eski Ağrı'yla, oğlunu kaybeden bir annenin doğayla teselli bulması, acıdan, kederden aklını kaybetmesin diye kuşun, börtü böceğin kadına sahip çıkararak acısını hafifletmeye çalışmaları bir ucundan ekolojik bozukluğa da vurgu yapmasını, Ejderhanın Endişesi'yle, yeni doğan çocuğuyla birlikte işini kaybeden babanın yer yer siteme varan umutlu bekleyişini, Nefes'le, bir dal sigaradan çıkan dumanın kömür ocaklarının çetin çalışma koşullarına nasıl evrildiğini, öleceğini

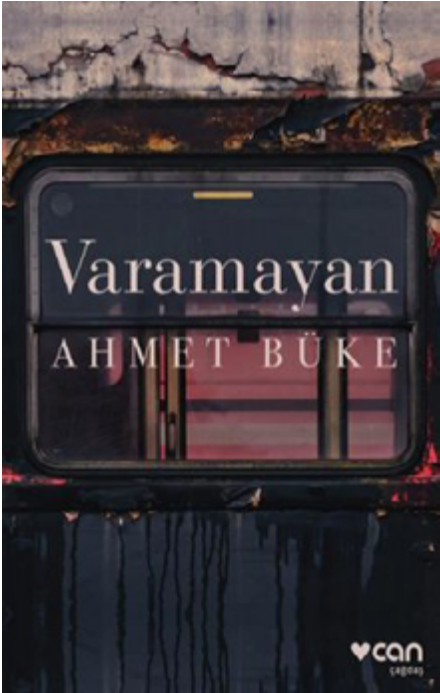
“

Kitap on iki öyküden oluşuyor. Öyküler arası bir bütünlük mevcut, günlük hayatımızda karşımıza çıkan tuhaf-lıkları yazar sezgileri ve gözlemleriyle, buradan da öykü çıkar mı canım diyenlere inat öykü paltosunu üzerinden hiç çıkarmadığını abartısız, sakın ve belki de muzipçe gösteriyor.

bile bile ocağa inenlerin, inmek isteyenlerin çaresizliğini, sigaradan alınan her bir nefesin ömürden çalındığını, ilerleyen yaşlarda o nefese nasıl muhtaç kalındığını, Yurtsuz Duyan’da, göç yollarında, lastik botlarda, tuzlu sularda telef olan insanların, hiçbir şeyden haberleri olmayan bebelerin kara yazgılarını, sonu mutlu biten masalların peşine takılanları, Hayat Tuhaf’ta, karşılıksız değilse bile platonik aşkını haykırma cesaretini gösteremeyen bir adamın narçığının sarhoş eden, büyüleyen kokusuyla hayatı planlarken hayatın sürprizleri karşısında kendinden geçişini kuvvetli bir dille işliyor.

İnsan İlişkileri ve Buzdolabı öyküsünde ise Çağan Irmak’ın Babam ve Oğlum filmindeki gibi hangi arada güleceğinizi hangi arada ağlayıp üzüldüğünüzü, kederlendiğinizi anlayamıyorsunuz; iki duygu atbaşı ilerliyor. Bir öğrenci evinin soğukla imtihanını, Eksi Yerçekimi’nde, göreviyle kalbi arasında tercih yapmak zorunda kalan Güvenlik Bakanlığı personeli Tuhaf Bey’in açmazını irdeliyor.

Ahmet Büke söz tasarrufunu seven bir yazar. Öyküye dâhil edeceklerinden ziyade çıkaracaklarının muhasebesini iyi yapan tutumlu bir kalem. Tıpkı Ateşe Ne Diyelim öyküsünde, ‘Göl dedikleri ziyankâr kimseye görünmeden buharlaşıverdi’ dediği gibi fazla sözcükler buharlaşıp havaya karışıyor. Yazar diğer kitaplarında denediğini bu kitapta da deniyor; birkaç öyküde ana başlıktan gayri alt başlıklar koyarak ilerliyor.

Varamayan, Ahmet Büke, 88 syf., Can Yayınları, 2019.

Ahmet Buke: İnsan olmanın iyi ve fena yanlarını merak ediyorum

Öyküleriyle çağdaş Türkçe edebiyatın önde gelen isimlerinden Ahmet Buke'nin son kitabı Varamayan, Can Yayınları tarafından yayımlandı. Buke ile Varamayan'ı ve öykücülüğünü konuştuk.

Cem Alpan

Yazar Ahmet Büke'yle son öykü kitabı Varamayan hakkında konuştuk. Kitabın çatısını oluşturan 'Varamayan Ahmet' adlı uzun bir öyküyle başlayan Varamayan'da, bundan başka İzmir ve çevresinden esinle yazılmış, birer inci değerinde on bir kısa öykü yer alıyor. "Yerel dil ve lehçe kullanıyorum diyemeyiz ben- ce. Ama özellikle karakterlerin tanımlanmasında ya da diyaloglarında yerine göre bölgesel ağızlar ve sözcükler kullanıyorum. Bölgesel meselelerden öte hepimizin insan olmaktan kaynaklanan çıkmazlarını, iyi ve fena yanlarını merak ediyorum" vurgusunda bulunan Büke, öykücülüğüyle ilgili olarak "Ben zihninde fotoğraflar, kokular, sesler, başkalarından dinlediğim ödünç anılar biriktiren birisiyim" dedi.

Yaşadığınız coğrafyayla, genel olarak İzmir ve çevresiyle özdeşleşmiş bir yazar olduğunuz söyleniyor. Bu yöreleri ve insanların anlatmanın nedenleri nelerdir?

Aslında yöresel öyküler anlattığımı düşünmüyorum. İnsana ait, insandan doğru gelen öykülerin peşine düşüyorum. Bölgesel meselelerden öte hepimizin insan olmaktan kaynaklanan çıkmazlarını, iyi ve fena yanlarını merak ediyorum. Onları anlamaya çalışıyorum. Şimdiye kadar bunun en iyi yolunun öykü yazmak olduğunu fark ettim. Bir arkadaşımızla düştüğünüz uzun bir konuşmanın içinde kendimizi de anlamaya başlarız aslında. İşte öykü yazarken aynısını yaşıyorum ben de.

Genel olarak öykü kitaplarınız uzun bir hikâyeye başlıyor. Bunun belli bir nedeni var mı?

Böyle bir genel durum yok. Sanırım iki kitabımda benzer bir hal var: Alnı Mavide ve Varamayan. Geriye kalan sekiz öykü kitabımda aşağı yukarı aynı uzunlukta öyküler sürüyor.

İlk öykü 'Varamayan Ahmet' bir askerlik öyküsü. Sizin anılarınızdan, tanık

“

İnsana ait, insandan doğru gelen öykülerin peşine düşüyorum. Bölgesel meselelerden öte hepimizin insan olmaktan kaynaklanan çıkmazlarını, iyi ve fena yanlarını merak ediyorum. Onları anlamaya çalışıyorum.

olduklarınızdan izler taşıyor mu?

Varamayan Ahmet bir askerlik öyküsü değil bence. İçinde askerliğin de geçtiği silya, anneye, çocukluğa varamama, ulaşamama öyküsü. Manzarası insan olan uzun bir yol hikâyesi aslında.

‘KARAKTERLERİN TANINMASINDA BÖLGESEL AĞIZLAR KULLANIYORUM’

Yerel dillere ve lehçelere de yer vermişsiniz. Yerellik ve evrensellik ilişkisi (ya da karşıtlığı) hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Yerel dil ve lehçe kullanıyorum diyemeyiz bence. Ama özellikle karakterlerin tanımlanmasında ya da diyaloglarında yerine göre bölgesel ağızlar ve sözcükler kullanıyorum. Genelme yapmayayım yine ama sanki öykücülüğümüz de giderek daha suskun metinler, karakterler var gibi geliyor bana. Oysa diyalog hem akışkanlık sağlar hem de yazara manevra alanı yaratır; kimi zaman da bir durumu, oluşu anlatmak için zaman ve ekonomi sağlar. Tabii konuşan karakterler için insanları bol bol dinlemek gerekiyor. Kim neyi, nasıl söyler konusu önemli. Şimdiki çağımız dinlemekten çok konuşmak ve eylemek üzerine kurulu olduğu için sanırım giderek daha az konuşan kahramanlar okuyoruz.

Diğer öykülerinizin hepsi çok kısa. Yöre insanların hayvanlarla, doğayla ilişkisini anlatmışsınız. Geleneksel anlatılardan da faydalanıyorsunuz. Öykünüze konu seçerken neleri gözetiyorsunuz? Bu öykülerin şiirle de akrabalığı olduğu söylenebilir mi?

Ben zihninde fotoğraflar, kokular, sesler, başkalarından dinlediğim ödünç anılar biriktiren birisiyim. Sonra onları önüme çekip öykü malzemesi haline getiriyorum.

Varamayan, Ahmet Büke, 88 syf., Can Yayınları, 2019.

Assata Shakur'un iki hayatı

İthamlarla karşılaşan, üzerine cinayet yıkılan, hapisanede işkence gören ve ABD'de itibarsızlaştırılmaya çalışılan Shakur, devrimci kişiliğinden asla vazgeçmedi. Assata: Bir Otobiyografi, devrimciliğini anlattığı bir kitap olmakla beraber, baldıran zehri içmeden önce kendisine atılan iftiralara ve "mahkemenin" hakkında verdiği karar karşısında, Sokrates'in "Suçlu olsaydım daha mı iyiydi?" sorusunu hatırlatan bir metin.

Ali Bulunmaz

ABD’de ırkçılığa bağlı suçların tarihi yazılsa bundan dolayı hâlâ mağduriyet yaşıyan Assata Shakur o tarihi listenin en başında yer alır kuşkusuz.

New York’ta doğan, çocukluğu ve ilköğreniği, ABD’de ırkçılığın en yaygın yerlerden biri olan Kuzey Carolina’da geçen Shakur, o dönemde siyahların gettosu sayılan bir bölgede yaşıyor. Ayrımcılığın benliğinde yol açtığı yıkım nedeniyle çok kısa zamanda politize olan Shakur, bir dönem Kara Panterler’e katılsa da hareket içindeki erkek egemen kültür yüzünden burada fazla kalamıyor.

Ardından Black Liberation Army’de (BLA) yer alan Shakur, bu silahlı Marksist oluşumun, emperyalizm ve ırkçılık karşıtı söylem ve eylemleri içinde sivrilen bir karakter hâline gelirken FBI’ın radarına giriyor. Çeşitli suçlamalarla tutuklanıp yargılandıktan sonra beraat eden Shakur, 1973’te kendisine kurulan kumpana kurtulamıyor.

New Jersey otoyolunun hemen girişinde iki BLA üyesiyle birlikte çevirmeye takılan Shakur, nereden ateşlendiği belirlenemeyen kurşunlarla ölen bir polis memurunun katil zanlısı olmakla suçlanıyor. Yaşanan bu olayın ardından, tamamı beyazlardan oluşan jüri üyelerinin kararıyla mahkeme tarafından ağır hapis cezası alarak tutuklanmasını, dönemin anti-komünist ve ırkçı havasına bağlayanların sayısı hiç de az değil. Devrimcileri, hak savunucularını, ırkçılığa karşı mücadele verenleri, hümanizmden ve eşitlikten yana olanları korkutup sindirmek için Shakur’un “terörist” diye yaftalandığını söylüyor aynı kitle. Hatta Angela Davis, Shakur’un başına gelenleri, ifade özgürlüğünü ve aktivizmi savunanlar için bir gözdağı diye niteliyor.

“

...Devrimcileri, hak savunucularını, ırkçılığa karşı mücadele verenleri, hümanizmden ve eşitlikten yana olanları korkutup sindirmek için Shakur’un “terörist” diye yaftalandığını söylüyor aynı kitle. Hatta Angela Davis, Shakur’un başına gelenleri, ifade özgürlüğünü ve aktivizmi savunanlar için bir gözdağı diye niteliyor.

“

Shakur'un yaşamı ikiye ayrılıyor: İlk bölüm 1973 öncesi; bir komplo sonucu vurularak cinayetle suçlanıp tutuklanmadan evvelki hak mücadelesi ve ırkçılık karşıtlığı. İkinci bölüm ise 1973 sonrası; cezaevi yılları ve hapisten kaçıışı.

Söz konusu hak gaspı ve ithamlar, bir itibar suikastını aşıyor; medya, muhafazakâr siyasetçiler ve derin devlet, suçsuz bir insanı toplumun gözünde kriminalize edip hiçleştirme harekâtına girişiyor. Üstelik bu, 1973'ten beri devam ederken Shakur'un 2013'te FBI'nın en çok aranan teröristler listesine alınan ilk kadın olmasıyla zirveye çıkıyor.

1970'lerde “kamu düzenini bozduğu” ve “müesses nizamı yok saydığı” gerekçesiyle ırkçılığa karşı hak mücadelesi veren Shakur'un, ayrımcı bilinçaltının bir yansıması olarak köle ismi JoAnne Chesimard adıyla FBI'nın terör listesine alınması, erkeklerin yanında hapiste tutulup psikolojik ve fiziksel işkenceye maruz kalması kadar ağır bir suç. İşte bu şekilde özetlenebilecek sürecin daha ayrıntılı hâlini Shakur'un kendi kaleminden okuyoruz Assata: Bir Otobiyografi'de.

Lennox S. Hinds, kitaba yazdığı önsözde “Bu siyah devrimciyi oluşturan koşullar, ırkçı Amerika'dır” deyip şöyle devam ediyor: “Assata, deneyimlerini tarihi bir kişiliğin ‘Gerçek Hayatı’nı aydınlığa kavuşturur gibi değil, kendi hayatına ve etrafındaki tüm insanlarınki- ne ışık tutacak değişim arayışlarını yaşamış bir birey olarak yazıyor. Onun deyişiyle ‘yasaya aykırı biçimde kilit altına alınanların’, ‘kindarlar tarafından kelepçelenenlerin’, ‘açgözlülerce susturulanların’ ve ‘bir duvarın sadece bir duvar olduğunu ve başka da hiçbir şey olmadığını’ düşünenlerin” hikâyesi bu aynı zamanda.

RESMÎ TARİHİN ‘ADALETİ’

Shakur'un yaşamı ikiye ayrılıyor: İlk bölüm 1973 öncesi; bir komplo sonucu vurularak cinayetle suçlanıp tutuklanmadan evvelki hak mücadelesi ve ırkçılık karşıtlığı. İkinci bölüm ise 1973 sonrası; cezaevi yılları ve hapisten kaçıışı: “Zeki ve çok çalışkan beyazların başarı-

larını çekemeyen” siyahların “teröre başvurduğu”na dair iddiayla mücadelesi... Kanıtsız suçlamalara ve işkencelere maruz kalan Shakur, otobiyografisinde 1973 ve sonrasını paralel biçimde anlatırken hak ve adalet arayışının yanı sıra kendisini ırkçılığın nesnesi hâline getirenleri ifşa ediyor. Dramaları ya da tarihi filmleri aratmayan bir yaşam öyküsü bu: Polisin kışkırtmaları, şiddetli sorgulamalar, sahte kanıtlar ve yalancı tanıklar, ırkçılık taraftarı bir jüri ve ABD’nin resmî tarih söylemine uygun bir “adalet...” Bütün bunlar, Shakur’u ruhsal ve fiziksel olarak çöktürmek, ırkçılığa karşı yürütülen mücadeleyi onun şahsında itibarsızlaştırmak için girişilen eylemler.

BİR ‘İYİ NİYET ELÇİSİ’

Anneannesinin “Sana kimsenin kötü davranmasına izin verme” öğüdü ve küçüklüğünde tanık olduğu ayrımcı uygulamalar, Shakur’un bulunduğu her yerde (sorgu odası, hapisane, sürgün vd.) ayakta kalmasını sağlarken arkadaşları, bu süreçte yeni ailesi hâline geliyor.

Shakur’un yaşamı, ABD’nin yakın tarihinde siyahların başına gelenleri yansıtıyor: Var olmaya çalışan siyahi genç bir kız, kısıtlamalar, siyahlarla beyazları ayıran gettolar, Kara Panterler, BLA, ithamlar, suçlamalar ve âdil olmayan bir adalet... Hatta bazı siyahilerin, arkadaşlarına “zenci” demesi ve kendilerine ayrımcı davrananların değer yargılarını benimsemesi, ilk gençliğinde Shakur’u rencide eden olaylardan birkaçı.

Resmî tarih öğretisi, gerçekleri ötelirken mahallelerde, okullarda ve sosyal hayatın hemen her ânında sonradan bir çığ hâlini alacak kavgalar da Shakur’un yaşamının bir parçası. Bunlar dışında çocukluğuna

“

Shakur’un yaşamı, ABD’nin yakın tarihinde siyahların başına gelenleri yansıtıyor: Var olmaya çalışan siyahi genç bir kız, kısıtlamalar, siyahlarla beyazları ayıran gettolar, Kara Panterler, BLA, ithamlar, suçlamalar ve âdil olmayan bir adalet...

dair paylaştığı bir anekdot var: “Benden siyahların aptal, kültürsüz ve pis olmadığını; kötü kokmadığını kanıtlanması gereken, iyi niyet elçisi bir çocuk olmam bekleniyordu. Beyazlar kadar iyi olduğumu göstermek için görevi elimden geldiğince yerine getirdim.”

‘BEN SİYAH BİR DEVRİMCİYİM’

“Amerikan Rüyası”nı ve onun çeperine itilme nedenlerini çok küçük yaştan itibaren sorgulayan Shakur, bir bakıma ABD’nin gayriresmî tarihini temsil ediyor. Otobiyografi ise bunun kâğıda dökülmüş hâli.

Shakur, hapisane günlerini anlatırken bu gayriresmî tarihin bir parçasına nasıl dönüştüğünü ortaya koyuyor: “Varlıklarını yoksulluğumuzla büyüten zenginlere, yüzlerimize gülerek bize yalan söyleyen siyasetçilere, onları ve mülklerini koruyan tüm kalpsiz robotlara karşı savaş açtım. Ben siyah bir devrimciyim ve bu yüzden de Amerika’nın gücünün yetebildiği bütün öfkenin, nefretin ve iftiranın kurbanıyım. Amerika, diğer tüm siyah devrimcilere yaptığı gibi beni de linç etmeye çalışıyor.”

Shakur, ortalama yaşam süresi beyazlara kıyasla düşük olan; sağlık hizmetlerinden fazla yararlandırılmayan,

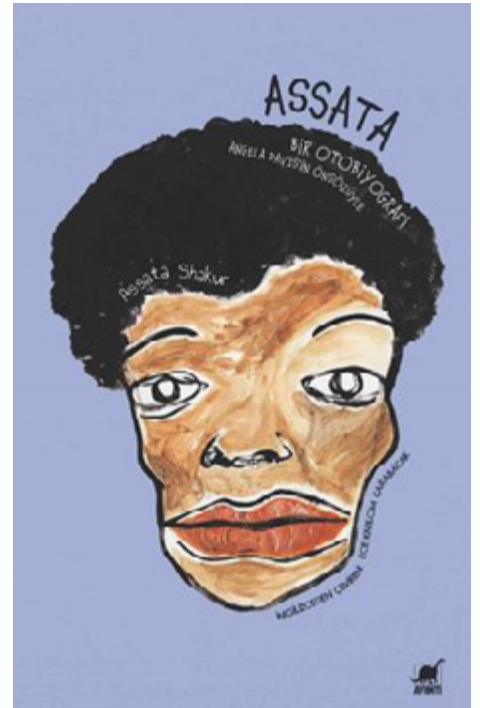
uyuşturucuya alıştırılan ve cinayete kurban giden siyahlara katil, hırsız ve haydut denen bir dönemi resmediyor.

Shakur, 1973 öncesi ve sonrasındaki yaşamını anlatıp büyük ve küçük hapisane arasındaki benzer yanları görmemizi sağlarken “büyük olmaktan sıkıldım, tekrar çocukluğuma dönmek istiyorum” diyor.

‘IRKÇILIK PEK ÇOK ŞEKLE GİRER’

Shakur, çocukluğuna dönemiyor ama 1979’da hapisaneden kaçıp Küba’ya giderek özgürlüğüne kavuşuyor bir anlamda: Havana günlerine, “kâbusun bitişi ve rüyanın başlangıcı” diyor. Oradayken yaşamında ve benliğinde hapisanenin yarattığı boşlukları hızla onarmaya girişip hiç vazgeçmediği mücadelesini perçinliyor: “İrkçilik pek çok şekle girer ve hatırı sayılır nüans barındırır; çözmek için çok fazla araştırmanın, çok güçlü bir mücadelenin gerektiği, karmaşık bir sorundur. Kübalılarla bu soruna farklı açılardan yaklaşırsak da aynı amacı taşıdığımızı hissediyordum; ırkçılığın tüm dünyadan silinmesi.”

“Kovboylar ve haydutlar dünyanın sahibi değildir” diyen Shakur, FBI’ın en çok aranan teröristler listesine girdiği 2013’te Havana’dan dünyaya yazdığı mektupta, “Sahip olduğum tek şey sesim, ruhum ve hakikati söyleme iradem” demişti. İthamlarla karşılaşan, üzerine cinayet yıkılan, hapisanede işkence gören ve ABD’de itibarsızlaştırılmaya çalışılan Shakur, devrimci kişiliğinden asla vazgeçmedi. Assata: Bir Otobiyografi, devrimciliğini anlattığı bir kitap olmakla beraber, baldızan zehri içmeden önce kendisine atılan iftiralara ve “mahkemenin” hakkında verdiği karar karşısında, Sokrates’in “Suçlu olsaydım daha mı iyiydi?” sorusunu hatırlatan bir metin.

Assata: Bir Otobiyografi, Assata Shakur, Çeviren: Ece Kıvılcım Karabacak, 384 syf., Ayrıntı Yayınları, 2019.

Onur Kartal: Zombi istilaları kıyamet değil yeni bir başlangıç

Onur Kartal'ın kaleme aldığı Yaşayan Ölümler: Sinema, Biyopolitika ve Felsefe adlı metni Ithaki Yayınları tarafından yayımlandı. Kartal ile kitabını, zombileri, zombileşme potansiyelimizi ve dünyayı değiştirmenin olanaklarını konuştuk.

Doğuş Sarpkaya

Onur Kartal

Zombi filmlerinin yeniden popüler olmaya başladığı bir dönemdeyiz. Kapitalizmin süregelen krizi, bitmeyen savaşlar, ekolojik anlamda yaşanan çöküş ile çevrelenmişken bu tarz filmlerin yapılması doğal karşılanabilir. Zombi filmlerinin aslında çoğu zaman göz önünde bulunan alt metinlerinin okunması ise günümüz siyaset, felsefe, sosyoloji ve antropoloji tartışmalarını yeniden ele almamızı zorunlu hale getiriyor. Ama bu konuda ciddi bir eksikliğin de yaşandığını itiraf etmeliyiz. Onur Kartal'ın Yaşayan Ölüler: Sinema, Biyopolitika ve Felsefe kitabı bu boşluğu doldurmaya namzet, değerli bir eser. Onur Kartal ile kitabını, zombileri, zombileşme potansiyelimizi ve dünyayı değiştirmenin olanaklarını konuştuk.

Zombi anlatılarının verimli bir tartışma alanı yarattığı konusunda seninle aynı şeyi düşünen biri olarak, ilk olarak bu konuda yoğunlaşmayı ne zaman istediğini merak ettim açıkçası. Seni zombi anlatılarına doğru sürükleyen düşünce kıvılcımı ne zaman ve nasıl oluştu?

Doğrusunu söylemek gerekirse zombi filmlerine hep bir ilgim vardı fakat bu ilgiyi oluşturan felsefi ya da politik motivasyon oldukça geç diyebileceğim bir tarihte bir iki tesadüfün üst üste binmesiyle oluştu. Bunlardan ilki benim 2016 yılında NotaBene Yayınları'ndan çıkan iki ciltlik Biyopolitika derlemesiyle ilgili. Bu çalışmanın ikinci cildine bir makale yazmak için Roberto Esposito'nun metinlerini okuyordum. Esposito, biyopolitik perspektifini bağışıklık ve topluluk kavramları etrafında örmeyi deniyor ve bağışıklayıcı paradigmanın doğuşunu Thomas Hobbes'un eserlerine kadar götürüyordu. Bağışıklık, Esposito için hem bir bünyenin kendisini dışarıdan gelecek bir tehdidi savuşturmak üzere alışıldık tıbbi aşılama mantığını hem de toplumsal yükümlülüklerden muaf olma anlamında bireyin dış dünyayla arasına ördüğü bariyerleri ifade eden kendi deyimiyle anahtar bir kavram. Ben Esposito okurken Dünya Savaşı Z filmi vizyona girdi ve ben zihnimde Esposito'yu filmin yönetmen-

lik koltuğuna oturtacak kadar ileri gittim. Film Max Brooks'un aynı adlı romanından uyarlama. Ancak kitapla film arasında ciddi farklılıklar var ve kanımca film kitaptan çok daha devrimci bir niteliğe sahip. İzleyenler hatırlayacaktır; filmin dönüm noktası, zombi salgınının ondan korunma yöntemleriyle değil ona şu veya bu şekilde açılma yöntemleriyle engellenebileceği fikrinin belirginleştiği andır. Batılı bilinçteki steril ve sağlıklı hayat saplantısının, bir gün bu hayatın dışarıdan gelen bir tehditle mahvolacağı paranoyasına eşlik ettiği bir haletiruhiyeye karşı bu film, insanlığın zombi kıyametinden ancak bu steril ve sağlıklı hayattan feragat ederek, yani tam da Esposito'nun savunduğu gibi, bireyin ve toplumun etrafına askeri ve tıbbi duvarlar örerek değil aksine dışarıya açılarak, dışarıyla temas ederek, toplumsal yaşamı her türlü sınırın ötesinde karşılıklı bir buluşma ve bulaşma alanına çevirerek çıkabileceğine işaret ediyordu. Filmin bir diğer ilgi çekici yanı ise, hemen daha başlarında sanıyorum, zombilerin insanları kovaladıkları bir sahnede, evsiz, "pespaye" bir "şarapçı"ya hiç dokunmamalarıydı. Zombiler sanki sadece mülkiyet arzusuyla yanıp tutuşan, kendi refahıyla başı dönmüş insanların bireyciliğine savaş açmış gibiydiler. Dikkat ederseniz zombi filmlerindeki istilaların genellikle özel mülkiyetin ortak mülkiyete dönüştüğü, paranın anlamını ve işlevini yitirdiği bir dünyayı yarattığını fark edebilirsiniz. Kendi içine kapalı steril bir yaşamdan toplumsal temas ve karşılıklı armağan etme yükümlülüğünün merkezi unsur olduğu bir toplumsal yaşama özel mülkiyetten ortak mülkiyete bu geçişler, Esposito'nun hem *Communitas* hem *Immunitas* hem de *Bios: Biopolitika ve Felsefe* kitaplarında ısrarla altını çizdiği noktalardır.

Biraz uzattım farkındayım ama beni motive eden bir diğer unsuru dile getirmeden içim rahat etmeyecek. *Black Mirror* dizisinin 3. sezonunun 5. bölümü, benim gibi fenomenolojiyi politika felsefesi üzerinden okumayı deneyen biri için adeta bir şok etkisi yarattı. Zira

Dikkat ederseniz zombi filmlerindeki istilaların genellikle özel mülkiyetin ortak mülkiyete dönüştüğü, paranın anlamını ve işlevini yitirdiği bir dünyayı yarattığını fark edebilirsiniz.

fenomenoloji, Husserl'in meşhur "şeylerin kendilerine" mottosuyla çalışır. Husserl'in niyeti pozitif bilimlerin şeylerin üzerine yüklediği olgusal anlam katmanlarını kazımak ve şeyin kendisiyle dolaysız bir ilişki kurmaktır. Ben bu niyeti, ilk kitabım Başkasının Politikası: Husserl, Heidegger, Levinas'ta politik bir bağlama yerleştirmeye çalıştım ve başkasına, başkasının başkalığına dair bilinç edimlerimizi dolayımlayan politik anlam katmanlarını kazıyarak başkasının kendisiyle doğrudan bir temasın izini sürmeye çalıştım. Bana kalırsa Black Mirror'ın bahsettiğim bölümü tam da bununla ilgili. Bu bölümde nüfusa tehdit unsuru olduğu düşünülen kimi toplumsal kesimlerin kimi aparatlarla üzerlerine kazınan politik anlam katmanları vasıtasıyla nasıl feda edilebileceğine, nasıl katledilebileceğine ve bu katliamların kimsenin vicdanında nasıl olup da hiçbir sızlama yaratmadığına tanık oluyorduk. Bu katmanların dolayımıyla ilişki kurduğumuz "varlıklar"ın canavar görünümlü ve sesleri sadece hırıltı şeklinde çıkan "hilkat garibeleri" iken ilişki dolaysızlaştığında aslında bizden hiç de farklı olmadıklarını Black Mirror'ın kendine özgü yarattığı teknolojik distopya manzaralarında keşfetmek, kendi adıma söyleyeyim, muazzam bir deneyimdi.

“

Zombi, insan-altı, insan-dışı, insan-üstü, insan-sonrası ama asla insan olmayan bir varoluş olarak karşınıza çıktığında bunun felsefi, antropolojik ve siyasal kökenlerine inmek zorunda hissediyorsunuz kendinizi.

‘VAROLUŞ OLARAK KARŞINIZA ÇIKTIĞINIZDA KENDİNİZİ KÖKLERE İNMEK ZORUNDA HİSSEDİYORSUNUZ’

Yaşayan Ölüler’de farklı disiplinleri ve teorileri işe koşmuşsun. Felsefeden siyaset bilimine, psikolojiden antropolojiye kadar sosyal bilimin pek çok alanının bakış açılarıyla aydınlanmış konu. Bu kadar farklı alanda kalem oynatırken, konuyu dağıtma riskinden nasıl kaçınabildin?

Aslında kitap boyunca bu risk hiç yakamı bırakmadı diyebilirim. Belki de savrulmuşumdur gerçekten ama başka türlü mümkün değildi. Çünkü Haitili kökenlere inen ilk filmlerden günümüzdekilere kadar uzanan süreç, beni bu tarz bir hattı takip etmeye mecbur bıraktı. Zombi, insan-altı, insan-dışı, insan-üstü, insan-sonrası ama asla insan olmayan bir varoluş olarak karşınıza çıktığında bunun felsefi, antropolojik ve siyasal kökenlerine inmek zorunda hissediyorsunuz kendinizi. Mesela Victor Halperin’in White Zombie adlı filmine bir bakın. Orada sömürgeciliğin ve sömürünün bütün katmanlarını görebilirsiniz. İsmiyle müsemma Amerikalı bir kadının beyaz bir zombiye dönüşümüne tanık olduğunuzda da eril tahakkümle karşılaşsınız. Birleşik Devletler’in Haiti’yi işgali, vudu benzeri büyü ritüelleriyle mezarlarından çıkarılıp şeker kamışı tarlalarında yedi yirmi dört çalıştırılan siyah köleler, “aşkına” cevap alamayan bir plantasyon sahibinin, beyaz kadını zombileştirerek kendisine bağlaması... Sadece bu kadarı bile bu çalışmanın neden farklı disiplinlerden beslenmek zorunda olduğunu gösteriyor. Ama daha enteresan şeyler de var. Mesela insanlık dışılaştırma süreçleri... Zombi insanlıkdışı bir varlığa indirildiği müddetçe ona uygulanan şiddetin ya da zulmün herhangi bir hukukta cezai bir yaptırımını yoktur. Hiçbir zombi filminde bir zombiyi öldürdüğü için cezalandırılan bir insan görmezsiniz.

İzleyicide de tepki uyandırmaz bu cinai edimler. Şiddet olanca açıklığıyla teşhir edilirken, zombilerin kafatasları parçalanırken mesela, içimizde uyanan duygu neden sadece mide bulantısıdır? Bu vasıflarıyla zombiler, yalnızca insan-altı değil aynı zamanda hayvan-altı bir varoluşa sahiptirler. Bir köpeğin herhangi bir filmde bir tüfeğin dipçığıyle kafasının ezilmesini seyretmeye dayanmanız zordur ama mevzubahis zombi olduğunda herhangi bir şiddet sahnesi sizde merhamet ya da acıma duygusu uyandırmaz. Burada alttan alta işleyen bir insanlıkdışılaştırma süreci var ve bu bahiste hem Arendt ya da Agamben gibi felsefecilerin hem de James George Frazer, Victor Turner, Rene Girard, Marry Douglas gibi siyasal antropologların elinde birikmiş oldukça fazla malzeme var. Doğrusunu söylemek gerekirse bu malzeme, konudan sapmak ya da savrulmak bir yana konuya daha da derinlemesine bağlanmamı sağlayan bir işlev gördü.

'ROMERO'DAN İTİBAREN ÇOK ŞEY DEĞİŞTİ'

Zombi hikayeleri hep aynı muhafazakâr izleği takip ediyor sanki: Dünyayı kaosa sürüklemek isteyen düşmanlarla çevrili olma durumu. Bir de bu türün örnekleri ile dünya konjonktürü arasında garip bir bağ olduğunu hissederim hep. İlk Romero filmi 68 hareketinin ortasında çekildi. İkincisi ise '74 krizi sonrasında... Bu örnekleri çoğaltabiliriz. Sanki hep şu cümle tekrarlanıyor: İsyan ederseniz, dünyayı yaşanamaz bir hale getirirsiniz. Zombi filmleri kapitalizmin kendini temize çekme çabasının ürünü olabilir mi?

Elbette... Burada hem bir temize çekme durumu var hem de evrensel bir düşman tahayyülü üzerinden toplumu bir güvenlik kıskacında boğma imkânı... Mark Neocleous'un Evrensel Hasım ya da David McNally'nin Piyasanın Ucubeleri adlı kitaplarında ortaya

Romero'dan itibaren çok şey değişti; avlayan insanla avlanan zombi ilişkisi Yaşayan Ölülerin Gecesi'nde hâlâ karşılaştığımız bir unsur olsa da artık zombiler, insanlar karşısında azınlık değil çoğunluk olarak resmedilir hale geldiler.

koydukları çözümler bu bakımdan çok kritik. Ama meseleyi sadece kapitalizm bağlamına sıkıştırmamak gerekir diye düşünüyorum ve kitapta ki temel iddialarımdan biri de bu. Zombi filmleri kamusal ve kitlesel niteliğe sahip filmler olmaları itibarıyla daha en baştan diğer korku filmlerinden ayrılıyorlar. Kitapta da bahsettim, burada da kısaca değineyim. Genelde korku filmleri, diğer hanelerden yalıtılmış sıklıkla çok katlı, bizim müstakil diye adlandırdığımız evlerde geçer; doğaüstü bir varlık hane sakinlerine musallat olup onların hayatlarını cehenneme çevirirken dünyanın geri kalanı bu cehennemden bihaberdir. Oysa zombiler, kitlesel karakterleri gereği bütün dünyayı “cehenneme” çevirirler ki, bu kitleselliği senin de adını andığın George A. Romero'ya borçluyuz. Romero'dan itibaren çok şey değişti; avlayan insanla avlanan zombi ilişkisi Yaşayan Ölülerin Gecesi'nde hâlâ karşılaştığımız bir unsur olsa da artık zombiler, insanlar karşısında azınlık değil çoğunluk olarak resmedilir hale geldiler. Hiç değilse Elias Canetti'den beri biliyoruz ki insanın düşmanı karşısında sayısal üstünlüğü elinde tutma gayreti en kadim itilimlerinden biridir ve toplumsallaşma dediğimiz şey ile avlanma dediğimiz şey arasındaki ilişkinin kaynağında bu itilim vardır. İnsan zombi karşısında sayıca üstün olduğunda içi rahattır; avına zalimane bir şekilde yaklaşır ve büyük bir keyifle onun hayatına son verir. Ama bu üstünlüğü kaybettiğinde artık avlanan konumundadır; zalim-mazlum ilişkisi, artık insanın aleyhine işlemektedir ve zombiye kızmaya hiç de hakkımız yoktur çünkü onu mazlum, mağdur ya da madun kategorisi altında düşünmek aklımıza hiç gelmemiştir. Lafı uzatmayayım, tüm bunların bana anlattığı şey, zombi filmlerini korku filmi kategorisinden çıkartıp politik film kategorisi altında ele almanın zamanının çoktan geldiğidir.

‘YAPMAMIZ GEREKEN ZOMBİLİĞE MAHKUM EDEN TOPLUMSAL AHLAKI GÖSTERMEK’

Tam da kapitalizm bağlamına sıkıştırılmama konusu üzerine konuşmayı düşünüyordum. Özellikle Neocleous’a gelen eleştirilerden biri, iktidarın zor aygıtına yaptığı aşırı vurgu. Daha doğrusu iktidarın daha incelikli baskı araçlarını görmezden gelmesi de yeterince önemsemiyormuş hissiyatı var. Zombi anlatılarının ideoloji ve biyopolitika bağlamında da zengin olduklarını anlatmışsın kitabında. Üstüne Elias Canetti ve kitleler konusuna döndüren neydi seni?

Yani bir bakıma bu eleştiriler haklı. Evrensel Hasım’da Neocleous, çarpıcı tespitlerde bulunmakla birlikte meseleyi daha çok sömürü ve sömürü altında zombileşen işçi profilleri bağlamına sıkıştırarak isyan dinamiğini de sınıfsal bir bağlama yerleştiriyor ama daha derine inmiyor. Daha önce de söyledim, Victor Halperin’in White Zombie’si aslında beyaz bir kadının eril arzuya boyun eğdirilme hikayesine odaklanıyor. I Walked with a Zombie de öyle. Burada toplumsal cinsiyetin

etrafından dolaşamayız. Yakın zamanlardan Contracted filmi mesela. Lezbiyen bir kadın, Samantha, epeyce sarhoş olduktan sonra bir erkekle yaşadığı “cinsel temas”tan kapıyor zombi virüsünü. Buradaki cinsel temas meselesi ise çok tartışmalı, onun için bu tabiri seçtim. Arabanın içinde geçen bir sahne bu ve bizzat yönetmeni tarafından tek gecelik ilişki olarak tarif ediliyor ve bu birçok tartışmaya neden oluyor. Çünkü kadın lezbiyen ve bilinci yerinde değilken defalarca direnmesine rağmen gerçekleşiyor bu ilişki. Dolayısıyla ne ilişki ne de temas, doğrudan doğruya tecavüz! Filmin ana karakteri olan kadın virüsü kapıtığında bir dizi dışlamaya maruz kalıyor; arkadaşları, sevgilisi, patronu ve ailesi tarafından. Bu dışlamalar çok boyutlu ve bunlara direnme tarzları da çok boyutlu bir biçimde düşünülme gerektiriyor. Film, Samantha’nın son sahnede, sürekli kendisine “makbul kadın” rolleri biçmeye çalışan ahlakçı annesini ısırmasıyla bitiyor. Yani lezbiyen, sarhoş, “makbul erkeklere” kapısını kapayan ama tek gecelik ilişkilere “teşne” bir kadın olarak sunuluyor Samantha ve annesini ısırıldığı final sahnesinin yaratmış olduğu dehşet, Samantha’nın üzerinde biriken bütün “kir”i toplumsal alana bulaştırma riskinden kaynaklanıyor. Bizim yapmamız gereken ise işte zombiliği, iğrençliği, kirliliği içinde tesis eden bu toplumsal norm rejiminin Samantha’nın üzerine yüklediği normatif katmanları kazımak ve iğrençliğin asıl kaynağının Samantha’yı zombiliğe mahkûm eden toplumsal ahlakın kendisi olduğunu gösterebilmek.

Biyopolitika ile ilgili bağışıklık ve bulaşıcılık denklemini Esposito üzerinden açıklamaya çalışmıştım. Onun için bir başka bağlama dikkat çekeyim. Agamben homo sacer’i öldürülebilir ama kurban edilemeyen bir varlık olarak tarif eder. Yani Kutsal İnsan öyle bir varlıktır ki, ona ne yaparsanız yapın ne ilahi ne seküler hukukta cezai bir yaptırımla karşılaşmazsınız. Zombi öldürdüğü için kimse hapse

“

Biyopolitika ile ilgili bağışıklık ve bulaşıcılık denklemini Esposito üzerinden açıklamaya çalışmıştım. Onun için bir başka bağlama dikkat çekeyim. Agamben homo sacer’i öldürülebilir ama kurban edilemeyen bir varlık olarak tarif eder. Yani Kutsal İnsan öyle bir varlıktır ki, ona ne yaparsanız yapın ne ilahi ne seküler hukukta cezai bir yaptırımla karşılaşmazsınız. Zombi öldürdüğü için kimse hapse girmez; aksine öldüren kişi alkışlanır.

“

Zira karşınızda,
zaten ölmüş,
kaybedecek hiçbir
şeyi olmayan,
uğradığı bütün
şiddete rağmen
hedefinden
sapmayan ve temas
ettiği herkesi kendi
safına katan bir
düşman varsa, artık
güç hiyerarşisinde
yeryüzündeki
ayrıcalıklı
konumunuzu
kaybetmişsiniz
demektir.

girmez; aksine öldüren kişi alkışlanır. Bu da bizi insanlıkdışılaştırma süreçlerinin nasıl işlediğini analiz etmeye davet ediyor. Yani evet Haitili köleler gece gündüz çalıştırıldıkları için zombileşiyorlar ama önce insanlıkdışılaştırıldıkları için bu muameleye maruz bırakılabiliyorlar. İnsandan da hayvandan da daha az bir varlık haline getirdiğinizde her şeyi yaptırabileceğiniz bir varlık zombi. Bize insan dünyasıyla ilgili de çok şey anlatıyor elbette. Linç mesela, toplu katliamlar ya da. İnsanın çoğunlukta zombinin azınlıkta olduğu her sahnede zombilerin acımasızca linç edildiklerini, parçalandıklarını, diri diri yakıldıklarını, ağaçlara asıldıklarını görüyoruz.

Toplumsal hayatta, ülkemizde ve dünyada linçlere ya da pogromlara bakın, çoğun az üzerinde muazzam bir gücü söz konusu. Hem insanlıkdışılaştırma hem de aza karşı çok olmak; bu iki unsur el ele gidiyor. İşte Canetti'nin, ya da onun defalarca örtük ya da açık biçimde başvurduğu James George Frazer'ın antropolojik analizleri burada devreye giriyor. Çoğa karşı az olmak, insanın kadim korkularından biri ve zombi filmleri yukarıda bahsettiğimiz linç sahneleri kadar insanların çaresizce parçalandığı sahnelerle de dolu. Zira karşınızda, zaten ölmüş, kaybedecek hiçbir şeyi olmayan, uğradığı bütün şiddete rağmen hedefinden sapmayan ve temas ettiği herkesi kendi safına katan bir düşman varsa, artık güç hiyerarşisinde yeryüzündeki ayrıcalıklı konumunuzu kaybetmişsiniz demektir.

Bir de bir arkadaşımın (Arda Türker) seneler önce dikkat çektiği bir konu vardı: Bu filmlerde zombiler her zaman galipler. Son dönem zombi anlatılarının çoğunluğunda zombilerin tümüyle yenilmediğini, dünyanın güllük gülistanlık bir şekilde eski haline dönmediğini görüyoruz. Senin de kitapta vurguladığın gibi bir gidip bin gelme hali söz konusu. Corson Whitehead'in harika romanı Bölge Bir'de ise kesin bir

zombi galibiyeti söz konusuydu. Bu konuda bir kararsızlık var sanırım. Sence neden?

Burada çoğalma mefhumu önemli ve dikkat edilirse zombi virüsü genelde Batı'dan değil Doğu'dan gelir. Hindistan ve Çin bilhassa Batılı bilincin paranoyasını besleyen atardamarlardır. Nüfusları oldukça fazla olan bu iki ülke, az gelişmişlikle, pislikle, iğrençlikle ilişkilendirilir ve bir kez harekete geçtiklerinde o kadar kalabalıklardır ki, nasıl önlerinin alınabileceğine dair Batılı bilincin gerçekçi hiçbir çözümü yoktur. Zombileri yenemezsiniz; dünyanın yarısından fazlası kir pas içindeyken siz tertemiz kalamazsınız; dünyanın yarısından fazlası sefalet içindeyken siz refah içinde hayatlarınızı sürdüremezsiniz ve refah, azınlığa mal edildiği sürece refah olduğundan refahın nimetlerinden yaranan azınlıklar, her ne kadar iktidarın bütün zor aygıtlarını ellerinde tutuyor olsalar da karşılardaki gücü engelleyebilecek bir formülleri olmadıklarını biliyorlar. Bu sinema perdesine de yansıyor elbette. Bunda iki etki var; birincisi zombi hikayelerinin giderek daha kuvvetli anlatılara dönüşmesi; diğeri ise sinema teknolojisindeki efekt devrimleri. Artık zombi filmlerinde, 60'larda mümkün olmayan sahneler çekilebiliyor; zombiler çok hızlı hareket edebiliyor, kitlelilikleri çok daha iyi bir şekilde sinema perdesine yansıtılabiliyor. Ama işte hızlı hareket edebilmeleri motor becerilerinin gelişmesine delalet ve bu da bilinçsiz varoluş olarak zombi tanımını terk etmemiz gerektiğini gösteriyor. Zaten 28 Hafta Sonra, Pride and Prejudice and Zombies ve The Girl with All the Gifts filmlerinde artık melezlik teması hâkim. Z Nation dizisinde de insanlığın kurtarıcısı olarak sunulan karakter aslında yarı insan yarı zombi. Her iki türün de özelliklerine sahip. Bu tabloda refahı ve saflığıyla başı dönmüş insanın önünde iki seçenek kalıyor: ya eski merkezi konumunu kaybettiğini kabullenip zombilerle dünyayı paylaşmak –Pride and Prejudice and Zombies'de Wickham'ın önerdiği gibi– ya da mezleşmek –28 Weeks Later, World War Z ve daha radikal bir şekilde The Girl with All the Gifts'de olduğu gibi.

“

Artık zombi filmlerinde, 60'larda mümkün olmayan sahneler çekilebiliyor; zombiler çok hızlı hareket edebiliyor, kitlelilikleri çok daha iyi bir şekilde sinema perdesine yansıtılabiliyor. Ama işte hızlı hareket edebilmeleri motor becerilerinin gelişmesine delalet ve bu da bilinçsiz varoluş olarak zombi tanımını terk etmemiz gerektiğini gösteriyor.

“

Üç milyon dört milyon beş milyon Suriyeli! Tıpkı bir zombi istilası gibi istila ediyorlar yaşam evrenimizi! Bütün bulaşıcı hastalıkların, bütün salgın hastalıkların onlardan geldiğini bir Google aramasıyla hemen öğrenebilirsiniz. Daha önce hiç grip olmuyorduk, hiç ciğerlerimizi üşütmüyorduk; her şey onlar geldiğinde başladı (!)

‘ZOMBİ ORTA SINIFIN SAPLANTILARINI TEHDİT EDEN BİR TÜR’

Orta sınıf yaşamının bir alegorisi anlamında zombi okumaları var. Ayağını sürüye sürüye işe giden, tüm hayatı düşük standartlı eğlencelerle çevrili, depresif kitlelerin bir yansıması olarak zombiler fikri daha korkutucu gibi. İnsan “acaba ben de mi zombiyim?” diye sormadan edemiyor.

Evet. Başlarda Batılı bilinçte zombinin korkutucu bir figür olmasının nedeni daha çok buydu. Zira White Zombie gibi filmleri izlerseniz, zombiler aslında saldırgan figürler değildirler. Bilinçsiz otomatlardır ve bu Batılı bilince çok şey anlatır. Bilinçsiz otomata dönüşme korkusu Romero döneminde de bir nebze devam eder. Zombileştikleri halde Dawn of the Dead filminde eski alışkanlıklarını hatırlayıp alışveriş merkezlerini dolduran zombileri düşünün. Burada hem bir tüketim toplumu eleştirisi var, hem de Beyaz Amerikalı neoliberal öznenin çöküşünün muştulanması. Bunu da Day of the Dead’de açık bir şekilde görebiliriz. Ama bir de orta sınıfın hijyen ve güvenlik saplantısı var. Zombi bu ikisini de tehdit eden bir figür; üstü başı yırtık pırtık giysilerle örtülmüş, çamura sıvanmış, gözlerinden kulaklarından irini akan, mideleri karınlarına yapışmış figürlerin hayatımızda yeri olmamalı değil mi?! Bir Suriyeli mesela, yolda yürürken yüz metre mesafe ötede çöpleri karıştıran ve bulduğu şeyleri yiyen bir zombi değilse nedir? Onu yok etmek isteyişimizin arka planında onun sağlıksız, hastalıklı, ahlaksız, kültürsüz, görgüsüz ve yabancı oluşu yok mu? Ve evet bir de pek çoklar! Üç milyon dört milyon beş milyon Suriyeli! Tıpkı bir zombi istilası gibi istila ediyorlar yaşam evrenimizi! Bütün bulaşıcı hastalıkların, bütün salgın hastalıkların onlardan geldiğini bir Google aramasıyla hemen öğrenebilirsiniz. Daha önce hiç grip olmuyorduk, hiç ciğerlerimizi üşütmüyorduk; her şey onlar geldiğinde başladı (!) Burada kirliliğin bir başka boyutu daha var, ona da değinmeden ede-

meyeceğim. Kirlilik Mary Douglas'ın da dediği gibi düzensizlikle, şeylerin yerli yerinde olmamasıyla da ilgili. Sözgeşi temiz bir çorap da olsa eğer bu çorap çalışma masanızın üzerinde duruyorsa o ev kirli- dir; çünkü düzensizdir. James Baldwin'ın örneğini hatırlayalım; Birleşik Devletler'de bir Beyaz soka- ğında yürürken Siyah “çöplüğüne dön!” hakaretiyle karşılaşır. Olması gereken yerde olmadığı için kir- lidir ve Beyazların yaşam alanlarını kirletir; Beyaz dünyanın düzenini bozar. Bizde de böyle değil mi? Sefalet içinde sürünmesi gerekirken deniz kenarın- da güneşlenen bir Suriyeli, olması gereken yerde ol- madığı için de “kirli” ve “iğrenç”tir. Hatta deniz ke- narında güneşlenen Suriyeli, çöplerin içinde yemek arayan bir Suriyeliden daha kirli, daha iğrençtir.

Son olarak ne dersin dünyayı güzellik değil de zombi istilasını mı kurtaracak?

Bu soru, muhatabının altında ezileceği çok ağır bir soru. Ayrıca güzelliğin karşısına zombiyi koy- duğunda, zombiliği çirkinlikle özdeşleştiren gele- neksel önyargıdan da nasibini aldığını söylemeden edemeyeceğim. Espri yapıyorum elbette. Ben “evet” demeyi tercih ediyorum; daha doğrusu deniyorum. Zombi istilalarını kıyamet değil yeni bir başlangıç olarak okumayı öneriyorum. Ne oluyor zombi isti- lalarında? İnsanlar birbirleriyle temas etmeye, da- yanışmaya daha açık hale geliyorlar; özel mülkiyet anlamını yitiriyor; yolda gördüğünüz herhangi bir evde konaklayabilir; ertesi gün karşınıza çıkan bir alışveriş merkezinde dilediğinizce alışveriş yapabi- lirsiniz. Topluluk yaşamı dikey değil yatay örgütlenir; kurumsal hiyerarşiler ve sınıf ayrımları ortadan kalkar; özel mülkiyet, ortak mülkiyete dönüşür; para değerini yitirir ve trampa usulü alışveriş baş- lar. Potlaç gibi, armağan etme yükümlülüğünün bir görev, ödev, sorumluluk olduğu bir topluluktan biz neden korkalım?

Yaşayan Ölümler – Sinema, Biyopolitika ve Felsefe, Onur Kartal, 215 syf., İthaki Yayınları, 2019.

Sosyalizm: Yok öyle beleş özgürlük!

Ciddi Ciddi Sosyalizm'in en hoş bölümlerinden biri, 2050'lerin sosyalizminin hayal edildiği sayfalar. Okur, bir hayale davet ediliyor. Kapitalizmin sonunu hayal etmeye. Ardından, muhtemel zorluklar, orta sınıfın yaşadığı çaresizlik hissi, yaşam boyu maruz kaldığımız ve bizleri hareketsizleştiren endoktrinasyon, bunu aşma ihtimal ve yolları, yeni düşünme biçimlerine davet..

Murat Sevinç

**Ne olacak?
Nereye evrilecek
yaşamımız?
Barbarlık yıllarına
mı koşuyoruz,
yoksa halklar
gereğini yapıp bu
berbat ekonomik-
toplumsal-kültürel
sistemin sonunu
getirecek mi?
Marx giderek
popülerleşiyor. Neo-
liberalizmin vahşiliği
karşısında sosyalizm
kavramı çok daha
sık işitilir oldu.**

Ne yaşıyoruz? Tarihin hangi aşamasındayız? Milyonlarca yıllık bir hikâyede bir kum tanesiyiz ve kendimizi, başımıza gelen her şeyi nasıl da önemsiyoruz. Homo Sapiens'in tarihi. Devletin, yaklaşık beş bin yıllık geçmişi. Modern devlet daha da genç. Burjuvazi dediğimiz beş altı asırlık bir tarihe sahip. İşçi sınıfı henüz çocuk sayılır. İnsanlık serüveninin hayli genç kavramları, olguları, kurumları bunlar. Tabii, Bilişim Devrimi öyle hızlandırdı ki gelişmeleri, hepimiz şaşkınlık içindeyiz. Büyüdüğümüz evlerde telefon yoktu, şimdi bütün dünya cebimizde. Akıl almaz ve o ölçüde ürkütücü bir hız.

Ve baş döndürücü gelişmenin yaşandığı küremizde, yüzyıllar öncesinin barbarlıkları tekrar ediyor. 16'ncı yüzyılın Avrupası'nda Katolikler Protestanları nasıl katlettiyse, bugün de bir yerlerde inançları nedeniyle aynı şekilde yok ediliyor insanlar. Yapay zeka geliştiren ve Mars'a keşif aracı gönderebilen bir uygarlık düzeyi, kendisine olabilecek en ilkel insan formlarından birini lider seçebiliyor. Batı ülkelerinin, tüm temsili demokrasilerin krizini izliyoruz kendi krizlerimizin yanında. Bir yanda demokrasilerin kalbinde, diğer yanda bize 'uzak' ülkelerde yüzbinlerce insan sokaklarda. 16 yaşında bir kız çocuğunun önyak olduğu iklim protestoları milyonlarca insanı meydanlarda topladı. Dünya yurttaşları, bilim insanlarının 'yok oluyoruz' uyarılarını görmezden gelemiyor artık. "Dünya yurttaşlığı" kavramını kullanmakta ısrarcı olmanın zamanı geldi sanırım.

Ne olacak? Nereye evrilecek yaşamımız? Barbarlık yıllarına mı koşuyoruz, yoksa halklar gereğini yapıp bu berbat ekonomik-toplumsal-kültürel sistemin sonunu getirecek mi? Marx giderek popülerleşiyor. Neo-liberalizmin vahşiliği karşısında sosyalizm kavramı çok daha sık işitilir oldu. Kapitalizmin bir kadermişçesine pazarlanması için devletlerin tüm güç ve araçlarıyla harcadığı çaba, artık ikna edici olmaktan uzak. iPho-

ne satın alabilme ‘özgürlüğü,’ milyarlarca yoksulu ilanihaye oyalayamıyor!

ABD’li aktivist, mizahçı, Socialist Worker editörü Danny Katch, Ciddi Ciddi Sosyalizm adlı eserinde (2019, Yordam Kitap, Çev. Cemre Şenesen) çok kısa ve doğru bir yanıt veriyor, sosyalizmi yerenlere: “Kapitalizm kötü bir fikir.”

Öyle ya, sosyalizm sözcüğü işitildiğinde düşman olmayanların dahi garip, tutarsız, çocuksu sayılabilecek itirazları başlar: Uygulamada işlemiyor... İşlemez, çünkü insanlar çok açgözlü.. Para ve iktidar sahipleri sosyalizme izin vermez...

Yazara göre bu itirazlar ve tereddütler, “aslında iyi fikir” kabulünü takip eder. Ezcümle, fikir kulağa hoş gelir gelmesine de, itirazlar klişe ve sıkıcıdır. Yazar bu nedenle, tersinden bakıp “kapitalizmin aslında kötü bir fikir” olduğu yargısını dillendiriyor. Kitabın ilk sayfalarındaki kapitalizm betimlemesi, ‘yeni başlayanlar için’ son derece çekici bana kalırsa:

“İssız, tropik bir adada sıfırdan bir toplum kurduğumuzu düşünelim ve varsayalım ki, şöyle bir öneride bulunuyorum: Bütün işi yapan insanlar kazanabilecekleri en az parayı kazanırken, hiçbir şey yapmayan ama hisse senedi olan insanlar hayatları boyunca harcayabileceklerinden fazla para kazanacak. Herhalde birbirinize bakıp ‘ı-ıh’ derdiniz. Sonra ben ‘Durum durun daha bitmedi,’ diyorum; ‘Havayı, suyu, bitkileri, madenleri ve hayvanları işçilerden bile çok sömüreceğiz!’ Belli ki bu adamda bir sorun var diyerek ufak ufak sıvışmaya bakardınız. Bense konuşmaya devam ediyorum: ‘Durun gitmeyin! Kitle imha silahlarıyla ve vahşi hapishanelerle barışı koruyabiliriz...’”

Hakikaten, seçeneksiz gibi gösterilmeye çalışılan ve itiraz edenlerin muhtelif araçlarla ezildiği kapitalizmin vaatleri nasıl da ölümcül. Yazar, kapitalizmin bir önemli özelliğinin ‘eleştirildiğinde çökmemesi’ olduğunu da hatırlatmadan edemiyor tabii! Eleştiri dışında bir şeyler yapmak gerekli. Kabul, sosyalizm kapitalizmden daha ahlaklı ve mantıklıdır, ancak uygulanabilir ve ulaşılabilir olup olmadığı sorularının yanıtlanabilmesi; bunun için de mücadele edilenin tarihinin, niteliklerinin bilinmesi önemli.

Kitapta kısa bir kapitalizm tarihi özeti yapılıyor, yazarın esprili üslubuyla tabii. ABD’deki sosyalizm algısını, partilerin sosyalizm karşısındaki tavrını betimliyor. ABD siyasetini az da olsa takip edenlerin gayet iyi bildiği gibi, eser miktar sosyal devlet önlemlerinden söz etmek dahi, sosyalist olmakla ‘itham edilmeye’ yetiyor fırsatlar ülkesinde. Zaten Demokratların büyük endişelerinden biri, Cumhuriyetçiler tarafından sosyalistlikle suçlanmak! Küçük bir yönetici azınlık, sosyalizm düşüncesini tehdit olarak algılıyor ki; dünyanın en zengin seksen küsur kişinin dünya nüfusunun en yoksul yarısının toplam servetine sahip olması gerçeği karşısında tehdit algısı son derece anlaşılabilir bir durum! Bir başka deyişle, bu insanlardan her birinin serveti, 41 milyon insanın malına eşit! “Tarihteki en zengin krallar bile, açgözlülüğün böylesini görmedi; tek bir adamın olsa olsa bir sürü goblen halısı ve mücevherlerle bezeli tacı olur!”

Hal böyleyken, sosyalizmin bir toplum için şu ana dek akıl edilmiş ve uygulanabilir en doğru seçenek olmadığını savunmak kolay mı? Fakat mesele şu ki, “...daha iyisini yapabileceğimizden bir türlü emin olamıyoruz.” Zira sosyalizm denemelerinin geçmişteki çuvallamaları, sosyalistlerin peşini bırakmıyor. Fakat kapitalizmin vardığı noktada, sosyalist düşüncenin her şeye rağmen ‘geri döndüğü’ söyleniyor bizlere ki, iyi haber!

“

Hal böyleyken, sosyalizmin bir toplum için şu ana dek akıl edilmiş ve uygulanabilir en doğru seçenek olmadığını savunmak kolay mı? Fakat mesele şu ki, “...daha iyisini yapabileceğimizden bir türlü emin olamıyoruz.”

Söz konusu alt üst oluş aşamasında verilecek mücadelede, yazara göre “Kâbuslarımızdan başka kaybedecek bir şey yok!” Bütün mesele, eşitlikçilik idealini bolluk ve yeni teknolojiler ile birleştirmeyi başarabilmek ve insanlığı aynı ‘kabilenin’ bir parçası haline getirebilmek.

Yazarın çalışmasının temel amacı, Marx’ın ‘heyulasının’ ete kemiğe büründürülmesi. Nedir sosyalistlerin savunması gereken; çalışanların hükümeti kontrol etmesi mi, yoksa hükümetin ekonomiyi kontrol etmesi mi? Kuşkusuz ilki. İşte bu hedef, Bilişim Devrimi sonrası değişen, giderek değişecek temsil ilişkileri bakımından çok hoş ipuçlarıyla dolu. Yurttaş toplumun kaderine ilişkin tüm önemli kararlarda doğrudan rol almalı. Yani artık ‘temsil’ denildiğinde, düzenli aralıklarla yurttaşın önüne konulan sandık anlaşılmamalı. Artık her aşamada katılımcı olmayan bir yurttaşlık tahayyül etmek son derece ‘gerici’ bir konum. Kişisel olarak, uzun süredir “Gezi, geleceğin yönetim biçimidir,” derken anlatmaya çalıştığım da bu. Gezi eylemleri sırasında tanık olduğumuz ‘park forumları,’ tam da böyle bir katılım biçiminin son derece umut verici fragmanıydı.

Yurttaş, yalnızca yöneticileri ve onların kararlarını her düzeyde belirlemekle kalmayacak; örneğin kendi işyerlerindeki işlerin nasıl yapılması gerektiğine de karar verecek, kaderine el koyacak, geleceğin ‘sosyalistçe tahayyülü’ gereği. Kapitalizmin dayattığı tüm yaşam seçenekleri yeniden belirlenecek; aile, evlilikler, cinsiyet rolleri vs. Söz konusu alt üst oluş aşamasında verilecek mücadelede, yazara göre “Kâbuslarımızdan başka kaybedecek bir şey yok!” Bütün mesele, eşitlikçilik idealini bolluk ve yeni teknolojiler ile birleştirmeyi başarabilmek ve insanlığı aynı ‘kabilenin’ bir parçası haline getirebilmek.

Yazar, Marksist metinlerin de yardımıyla, kısa uygarlık-kapitalizm tarihini ve özel-kamusal yaşamın bu tarih içinde nasıl dönüştüğünü anlatırken, liberalizmin önemli düşünürlerine (Adam Smith’in ‘serbest piyasa’ ve ‘görünmez eli’ gibi), haklarını vermeyi ihmal etmeden değiniyor. Bunu yaparken, bir yandan tarihsel diğer yandan en güncel örneklerden hareket ediyor ki, okuyanın anlatılandan uzaklaşmasını engellemek ve

yazarın savlarını yerli yerine oturtmak açısından gayet yerinde bir anlatım tarzı bu.

Bana kalırsa kitabın en hoş bölümlerinden biri, 2050'lerin sosyalizminin hayal edildiği sayfalar. Okur, bir hayale davet ediliyor. Kapitalizmin sonunu hayal etmeye. Ardından, muhtemel zorluklar, orta sınıfın yaşadığı çaresizlik hissi, yaşam boyu maruz kaldığımız ve bizleri hareketsizleştiren endoktrinasyon, bunu aşma ihtimal ve yolları, yeni düşünme biçimlerine davet... Zulme karşı dayanışma mümkün ve gerekli. Dayanışma ise ancak bu yönde bir kıpırdanmayla mümkün. Rosa Luxemburg'un bir zamanlar söylediği gibi: "Hareket etmeyenler, zincirlerini fark etmez."

Ciddi Ciddi Sosyalizm, çok hoş bir hafta sonu kitabı. Dünyanın ve insanlığın varlığını sürdürebilmesi için artık tercihten çok zorunluluk haline gelen sosyalizm hayali, her kafadan bir ses çıkmasını, düşüncede ve eylemde canlılığı, seçenekler üzerinde kafa yorulmasını zorunlu kılıyor. Kitabın sekizinci bölümünde söylendiği gibi, milyonlarca sıradan insan, 'radikal önderlere' dönüşüp 'reformizme' yüz vermeden kendi kaderini eline almak zorunda. Bir liderin peşinde koşma gereği duymaksızın...

Ciddi Ciddi Sosyalizm, Danny Katch, Çev. Cemre Şenesen, Yordam Kitap, 2019, 176 syf.

Okuma önerisi: Yordam'dan çıkan bir başka kitap, Boris Hassen'in, Newton'un Principiası'nın Toplumsal ve İktisadi Kökleri hakkında, Cem Eroğul'un kaleme aldığı tanıtım yazısını, [buraya](#) bırakıyorum.

Gutenberg'den bu yana yayıncılık için en iyi zaman!

İnternet dizileri, sosyal medya ve değişen gündelik alışkanlıklar tüm dünyada kitap sektörünü durgunluğa itiyor. Buna karşı çareler arayan yayıncılar, edebiyat dışı türlere ağırlık veriyor. Nitekim Frankfurt Kitap Fuarı'nın yıldızı, araştırma inceleme kitaplarıydı ve kimi yayıncılara göre aslında insanların hakikate, yani kitaba ihtiyacı hiçbir zaman şimdiki kadar büyük olmamıştı.

Cem Erciyes

Frankfurt Kitap Fuarı'nın ilk günü, dünyanın en büyük yayın gruplarından Penguin Random House'un CEO'su Markus Dohle, görkemli standta görevli ekibe yaptığı konuşmada içinde bulunduğumuz dönem için "Gutenberg'den beri yayıncılık için en iyi zaman" demiş. Dohle'un bu motivasyon konuşmasının ardında dinlemeye değer bir fikir var. Ama açıkçası dünya yayıncılık endüstrisinde Markus Dohle ile aynı fikirde olan pek fazla kişi olmadığını da söylememiz gerek.

Fuarda, Amerika'dan Avrupa ve uzak doğuya dünyanın farklı yerlerinden gelen pek çok yayıncı ve ajansla görüşme fırsatı buldum. Hemen hepsine yönelttiğim 'işler nasıl gidiyor' standart sorusuna, neredeyse hep aynı yanıtı aldım: "Durgun".

Amerikalılar siyasi çalkantılardan dertli, Avrupalılar dünyanın gidişatından, uzak doğulular ise yeni gençlikten, ama neticede herkes kitap satışlarının olduğu yerde saydığı konusunda hemfikir. Yıllardır hep büyüme içinde olan dünya yayıncılık endüstrisi son dönemde bir durgunluk içine girdi. Eskisi kadar sık, uluslararası çok satan yazar çıkmıyor. Frankfurt Kitap fuarlarında birkaç yıldır herkesin peşinde koştuğu büyük kitapların sayısı azalıyor. Bu gelişmenin temel nedeni teknolojik değişim ve insanların boş zaman alışkanlıklarının farklılaşması. Almanya'da yapılan bir araştırmada yetişkinlerin üçte ikisi interneti hayatının vazgeçilmezi olarak tanımlıyor. Bunda şaşılacak bir şey yok elbette. Hepimiz için geçerli bir durum. Ama özellikle akıllı telefonlarla birlikte yaygınlaşan sosyal medya kullanımını ve video izleme alışkanlıkları, kitapların kaderini hissedilir oranda etkilemeye başladı. Kitap okuyucusunun önemli bir kısmı artık zamanını internet üstünden video ve film seyrederek ya da Netflix dizileri arasında

“

Frankfurt Kitap fuarlarında birkaç yıldır herkesin peşinde koştuğu büyük kitapların sayısı azalıyor. Bu gelişmenin temel nedeni teknolojik değişim ve insanların boş zaman alışkanlıklarının farklılaşması. Almanya'da yapılan bir araştırmada yetişkinlerin üçte ikisi interneti hayatının vazgeçilmezi olarak tanımlıyor.

Publishing Perspectives'in günlük fuar dergisinde aktarıldığına göre en önemli şeyin iyi bir hikaye olduğunu vurgulayan Luegenbiehl, yayıncılara şöyle seslenmiş: "Biz kesinlikle rakip değiliz. Bizim umudumuz bu iki şeyin bir arada işlemesi. Diziler ve kitaplar birbirini besleyecektir..."

gezinerek geçiriyor. Dijital platformlardaki sayısız seçenek, başka dünyalara sığınıp iyi bir hikaye ile vakit geçirmek isteyen bireylerin romanlardan uzaklaşmasına, kitapları daha az eline almasına neden oluyor.

Görüşüğüm İngiliz bir yayıncı "Artık metroda kitap okuyan birini neredeyse hiç görmüyorum. Eskiden herkesin elinde mutlaka bir gazete ya da dergi olurdu" diye anlatıyor. Toplam satışların 1996 yılının yarı seviyesine düştüğü Japonya'dan bir yayıncı ise gençlerden dertli. Artık gençlerin sadece cep telefonuna baktığını, orada kısa cümlelerle mesajlaşarak vakit geçirdiklerini anlattıktan sonra "Bizim de buna göre çareler üretmemiz bu dile adapte olmamız gerek" diye anlattı düşüncesini.

Hebdo Kitap Dergisi'nin Frankfurt özel sayısındaki incelemeye göre 2008'de zirveye çıkan Fransız yayıncılığı o tarihten bu yana düzenli olarak her yıl yüzde on küçülüyor. Tabii çok güçlü bir edebiyat ve kitap geleneği olan bu ülkenin yayıncıları mücadeleyi bırakmıyor. Yeni türler ve isimler deniyorlar ve anlaşılabilir bu nedenle de yeni kitap sayısı hızla artıyor. Fransa'daki tartışmalardan biri de kitapçıların çok fazla kitap çıkmasından yakınıyor olması.

Kitap dünyasının tedirginlikle baktığı Netflix'in başkan yardımcısı Kelly Luegenbiehl de Frankfurt'taydı. Konuşmasına Türkiye'de de ilgi çeken sıcak bir haberle girdi. Bu yıl yeni romanıyla Booker'a aday gösterilen, Almanya'da da beğeni toplayan Elif Şafak'ın 'Aşk' romanının Netflix dizisi olacağını duyurdu. Publishing Perspectives'in günlük fuar dergisinde aktarıldığına göre en önemli şeyin iyi bir hikaye olduğunu vurgulayan Luegenbiehl, yayıncılara şöyle seslenmiş: "Biz kesinlikle rakip değiliz. Bizim umudumuz bu iki şeyin bir arada işlemesi. Diziler ve kitaplar birbirini besleyecektir..."

Diziler kitapları besleyecek mi, bilmiyoruz. Ama dünya yayıncıları şu sıralar çareyi dizilerin ulaşamadığı bir alanda, edebiyat dışı türlerde arıyor, o kesin. The Bookseller dergisine konuşan önemli bir ajans temsilcisi, Rebecca Wearmouth, bu yıl küresel yayıncıların “edebiyat dışı için, görülmemiş bir açlık içinde” olduklarını söylemiş. Yanılmıyor olmalı ki fuarın yıldızı bizdeki yaygın tabirle ‘inceleme-araştırma’ kitaplarıydı. Önceki yıllarda bu türlerle ilgilenmeyen ajanslar, yayıncılar bile inceleme kitaplarına yönelik çalışmalara başlamıştı. Bilim, tarih, siyaset, gündelik yaşam, sağlık, biyografi demeden neredeyse her türden kitabın kapış kapış gittiği söyleniyor. Konu olarak iklim değişikliği kitapları en çok ilgi görenler. Bir de ‘kendini iyi hisset’ kitapları. Yani kişisel gelişimden, yaşantıyı düzenlemekten söz edenler öne çıkıyor. İnsanların yaşadığımız çağın dertlerini ve kaosunu anlama, kendilerine sosyal medyanın gürültüsü içinde doğru bilgi edinme ihtiyacı, yayıncılara ilham veriyor. Türkiye’de de eskiden sadece edebiyat basan bazı yayıncıların edebiyat dışı kitaplara da kapılarını açması bu gelişmelerin bir sonucu.

Dünyada çocuk ve gençlik kitaplarına yönelik ilgi de artıştı. Hatta bu fuarın yeniliklerinden birinin küçüklere bilgi veren ‘edebiyat dışı çocuk kitapları’ olduğu söyleniyor. Mesela Nielsen verilerine göre Avustralya’da senelerdir gelişen çocuk yayıncılığı, geçen yıl yüzde üç daha büyüyerek dünyadaki 10 büyük pazar içinde en büyüğü haline gelmiş.

Edebiyat dışı, çocuk ve gençlik gibi alanlarda şansını deneyerek kaybını azaltmaya çalışan yayıncıların bir başka seçeneği ise sesli kitaplar. Aslında tam da kitabı vuran internet ve cep telefonu dünyasının işin içine girmesi sayesinde büyüyen bir yayıncılık kanalı bu. Artık milyonlarca kişi cep telefonlarından müzik dinler gibi sesli kitap platformlarına abone olup her türde kitabı ‘dinliyor’. Yayıncılar her ne kadar basılı kitabı korumaya çalışsa da sesli kitaba da duyarsız kalmıyor.

“

Edebiyat dışı, çocuk ve gençlik gibi alanlarda şansını deneyerek kaybını azaltmaya çalışan yayıncıların bir başka seçeneği ise sesli kitaplar. Aslında tam da kitabı vuran internet ve cep telefonu dünyasının işin içine girmesi sayesinde büyüyen bir yayıncılık kanalı bu.

“

Mesele kağıda basılı geleneksel kitabın daha az ilgi görüyor olması değil, özgür düşüncenin en iyi ve güçlü biçimde ifade edilip yaygınlaştığı, hayallerin ve bilginin kaynağı kitapların insanların hayatında daha az yer tutmaya başlaması. Tabii ki durum şimdilik vahim bir hal almış değil, ama göstergeler de yukarıda anlattığımız gibi...

Çin Amazon, geçen yıl basılı kitap satmayı bırakmış. Sadece sesli ve e-kitap satıyormuş ve Publishing Perspectives'in haberine göre sesli kitaplarda satışlarını yüzde 42.9 artırmış! Tabii söz konusu Çin olunca her şeye inanabilir insan. Dünyanın bu yeni süper gücünde her şey kendine özgü çünkü. Mesela dünyada, kendi yayıncılık sektörü duraklamak bir yana büyümeye devam eden tek ülke de sanıyorum ki Çin. Bu yıl yüzde on daha fazla kitap satılmış... Eski süper güç Amerika'da ise sesli kitaplara ilgi benzer biçimde artıyor, ama buna karşın geleneksel kitap satışları yüzde 1.4 azalmış vaziyette.

Yayıncılık endüstrisi her zaman olduğu gibi daha çok kitap satmak derdinde. Ama tüm bu iş dünyası verileri bize dünyada artık daha az kitap okunduğu kötü haberini veriyor. Mesele kağıda basılı geleneksel kitabın daha az ilgi görüyor olması değil, özgür düşüncenin en iyi ve güçlü biçimde ifade edilip yaygınlaştığı, hayallerin ve bilginin kaynağı kitapların insanların hayatında daha az yer tutmaya başlaması. Tabii ki durum şimdilik vahim bir hal almış değil, ama göstergeler de yukarıda anlattığımız gibi...

Her şeye rağmen içinde bulunduğumuz çağın zorlu meselelerinden kitaplar sayesinde çıkabileceğimize inananlar var. Sözü yine iş dünyasından yayıncılık sektöründen birine, girişte adını andığımız CEO, Markus Dohle'a verelim: "Evet ben gayet iyimserim ve bunun için iyi sebeplerim var. Ama şunu da söylemeliyim ki hem politik hem de ekonomik olarak dünyanın pek çok yerinde zor zamanlardan geçiyoruz. Siz yayıncılar hikayelerin ve anlatıların derinliklerine dalıyor ve onları pazara taşıyorsunuz. Bunu yapmadan önce olguların doğruluğunu araştırıyor, hakikatin doğruluğunu teyid ediyorsunuz. İşte bu, günümüz dünyasında her geçen gün biraz daha az rastlanan bir şeye dönüşüyor. O nedenle yaptığınız iş bugün, her zamankinden çok daha önemli."

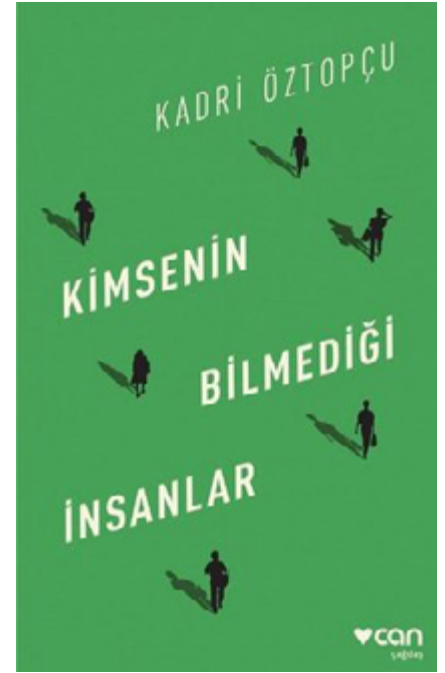
Antalya Edebiyat Günleri'nden Kadri Öztopçu'ya 'En İyi Öykü Kitabı' ödülü

Antalya Edebiyat Günleri'nden Öztopçu'ya ödül: Kimsenin Bilmediği İnsanlar, Yılın En İyi Öykü Kitabı seçildi. Yılın En İyi İlk Öykü Kitabı ödülüne Sessiz Şarkıcı ile Caner Cindoruk değer görüldü.

Antalya'da Muratpaşa Belediyesi'nin yazın dünyasının en canlı alanlarından öykü dalında her yıl verdiği öykü ödüllерinin sahipleri belli oldu. Bu yıl 7-9 Kasım tarihleri arasında 4'üncüsü düzenlenecek Antalya Edebiyat Günleri kapsamında Özcan Karabulut, İbrahim Karaođlu, Ayşegül Tözeren, Faruk Duman ve Zeynep Uzunbay'dan oluşan seçici kurul, yaklaşık 1.5 yıllık bir süreç içinde yayınmış öykü kitapları arasında yaptığı değerlendirmenin sonuçlarını açıkladı.

ÖYKÜ ÖDÜLÜ KADRI ÖZTOPÇU'NUN

Yılın En İyi Öykü Kitabı ödülü yazmaya şiirle başlayan Yeni Adımlar, Türkiye Yazıları, Güney, Adam Sanat ve Şiiratl'inde şiirleri, Adam Öykü, Eşik Cini ve Notos dergilerinde öyküleri yayımlanan Kadri Öztopçu'nun oldu. Can Yayınları'ndan çıkan Kimsenin Bilmediği İnsanlar'la ödüle uzanan Öztopçu hakkında seçici kurul, yazarın Türkçenin ve çağdaş öykünün olanaklarını genişletmeyi başaran kalemlerden biri olduğuna dikkat çekti. Kitabında güçlü gözlemleriyle, insanların bugün yaşadığı duygusal kırılmaları, yaşanan toplumsal gelişmeler karşısında hissettiği savrulmayı güçlü bir dille anlattığı belirtilirken “Kimsenin Bilmediği İnsanlar bu nedenle dili, içeriği ve yazınsal değeri bakımından övgüye değer bir öykü kitabı” değerlendirmesinde bulunuldu.

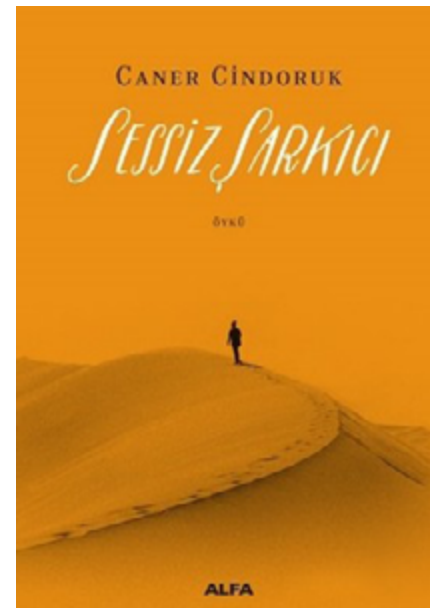

Kimsenin Bilmediği İnsanlar, Kadri Öztopçu, 136 syf., Can Yayınları, 2019.

İLK ÖYKÜ ÖDÜLÜ OYUNCU CİNDORUK'UN

Buna göre, Yılın En İyi İlk Öykü Kitabı ödülüne ise edebiyatçı bir aileden gelen oyuncu Caner Cindoruk değer görüldü. Cindoruk, 11 öyküden oluşan ve Alfa Yayınları'ndan çıkan Sessiz Şarkıcı isimli kitabıyla ödülün sahibi oldu. Jüri değerlendirmesinde Cindoruk'un, 'çocukluğunun yurdu Adana'nın sıra dışı, kendine has kültürünü, içinden geldiği sokakları, tanıdığı insanları, hayatı tanıma sürecinde bilincini etkileyen olayları görsel, somut imgelerle, renkli, doğal bir anlatımla' sunduğuna dikkat çekti. Cindoruk'un şehrin alt kültürünü anlatırken toplumcu bir bakışı da elden bırakmadığına da vurgu yapılırken, oyuncunun ilk kitabı hakkında şu değerlendirmelere yer verildi:

“Duygulu ama öykülerini duygu sağanağına boğmuyor, hayatın görünmeyen yüzündeki gerçeklikleri sergilerken, hüznle sevinci, çaresizlikle umudu iç içe vermeyi, biraz buruk da olsa okurunu gülümsetmeyi başarıyor.”

Sessiz Şarkıcı, Caner Cindoruk, 72 syf., Alfa Yayınları, 2018.

ETKİNLİK

KARDEŞ TÜRKÜLER

23 Ekim 2019
Saat: 20:30
Mall of İstanbul
MOİ Sahne,
İstanbul

ŞANIŞER FT. SOKRAT ST

24 Ekim 2019
Saat: 20:30
Hayal Kahvesi,
Diyarbakır

AZINLIKTA KALDIK

29 Ekim 2019
Saat: 20:00
Diyarbakır
Büyükşehir
Belediyesi
Diyarbakır

FAZIL SAY - SU VE UMUT

21 Aralık 2019
Saat: 20:30
Volkswagen Arena,
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

KISAMODERN

KATHERINE
MANSFIELD

Koyda

İnsan geceleri niye kendini farklı hisseder? Herkes uyurken uyumak olmaktan niçin heyecan duyar? Saat geç, çok geç! Gene de her geçen an daha uyumak hisseder, sanki yatağı yavaş, neredeyse her solukuyla, yeni, olağanüstü, gün ışığı dünyasından çok daha coşku ve heyecan dolu bir dünyaya uyanır insan.

ÇEVİRİ: SEÇKİN SELVİ

Koyda

Yazar: Katherine Mansfield

Yayınevi: Can Yayınları

Sayfa Sayısı : 80

Sevim Ak

SİRK KIZI

Resimleyen: Ayşe Deniz Şahin

Sirk Kızı

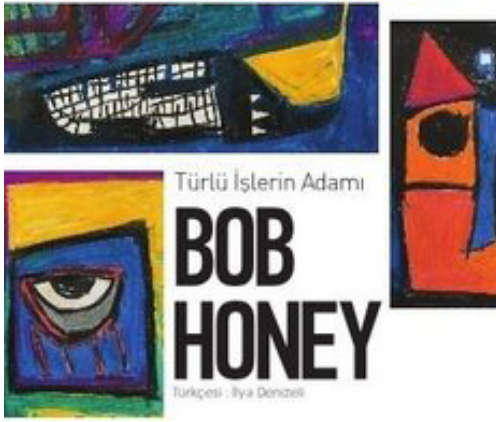
Yazar: Sevim Ak

Yayınevi: Can Çocuk Yayınları

Sayfa Sayısı: 104

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

SEAN PENN

Türlü İşlerin Adamı Bob Honey

Yazar: Sean Penn

Yayınevi: Alakarga Yayınları

Sayfa Sayısı : 200

Sebahattin Şen

Gemideki Hayalet

TÜRK SINEMASINDA KÜRTLÜĞÜN
VE TÜRKLÜĞÜN KURULUŞU

Gemideki Hayalet-Türk Sinemasında Kürtlüğün ve Türklüğün Kuruluşu

Yazar: Sebahattin Şen

Yayınevi: Metis Yayıncılık

Sayfa Sayısı: 360

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

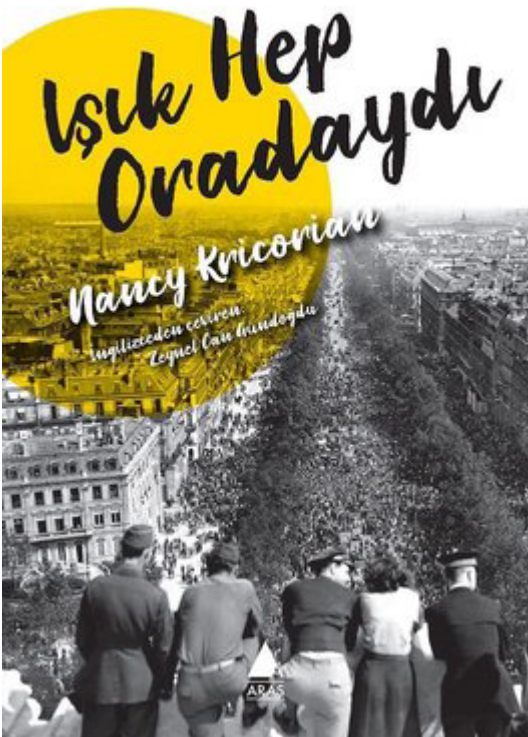
C. HAKKI ZARİÇ

İHTAR

manos

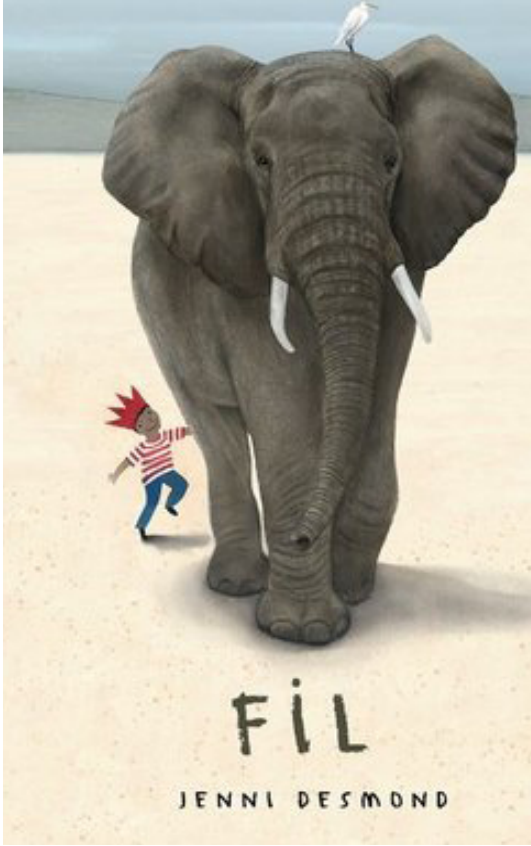
İhtar

Yazar: C. Hakkı Zariç
Yayınevi: Manos Kitap
Sayfa Sayısı : 64

Işık Hep Oradaydı

Yazar: Nancy Kricorian
Yayınevi: Aras Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 272

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

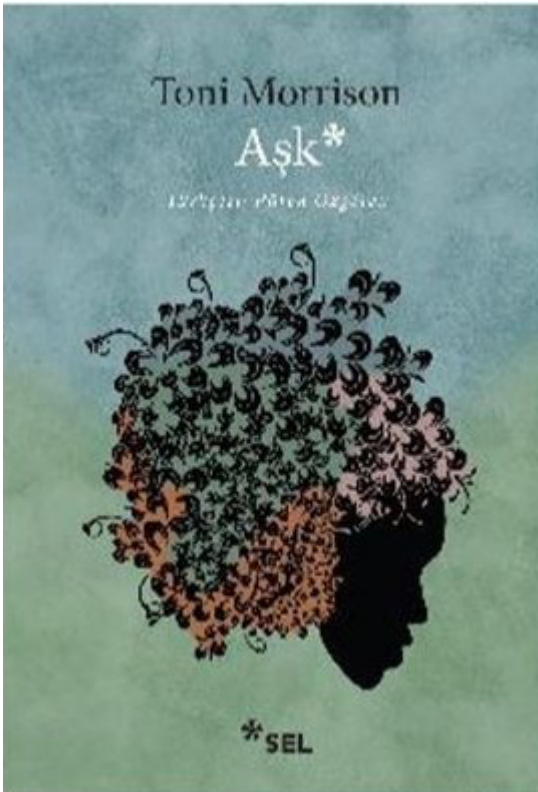

Fil

Yazar: **Jenni Desmond**

Yayınevi: **Odtü**

Sayfa Sayısı : **48**

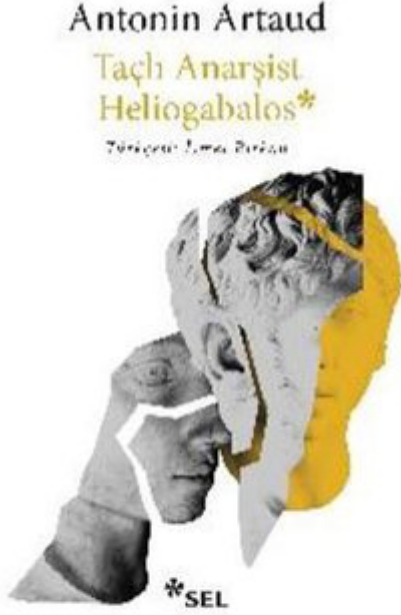
Aşk

Yazar: **Toni Morrison**

Yayınevi: **Sel Yayıncılık**

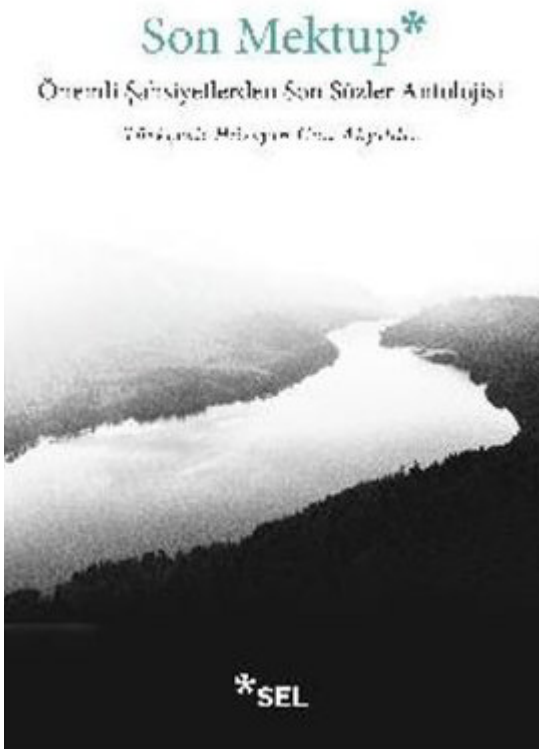
Sayfa Sayısı: **247**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Taçlı Anarşist Heliogabalos

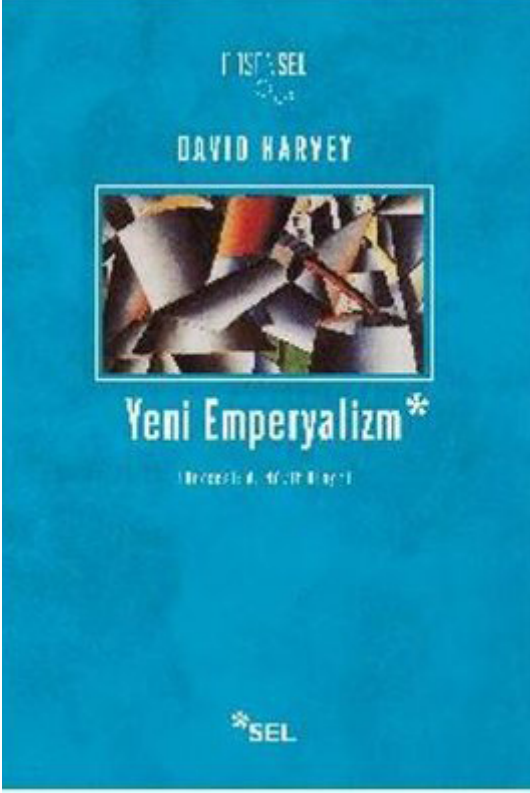
Yazar: Antonin Artaud
Yayınevi: Sel Yayıncılık
Sayfa Sayısı : 165

Son Mektup

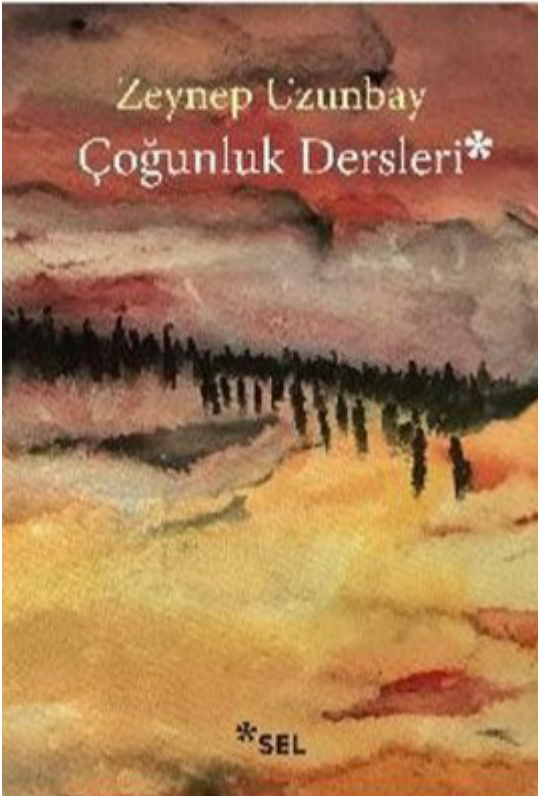
Yazar: Kolektif
Yayınevi: Sel Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 317

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yeni Emperyalizm

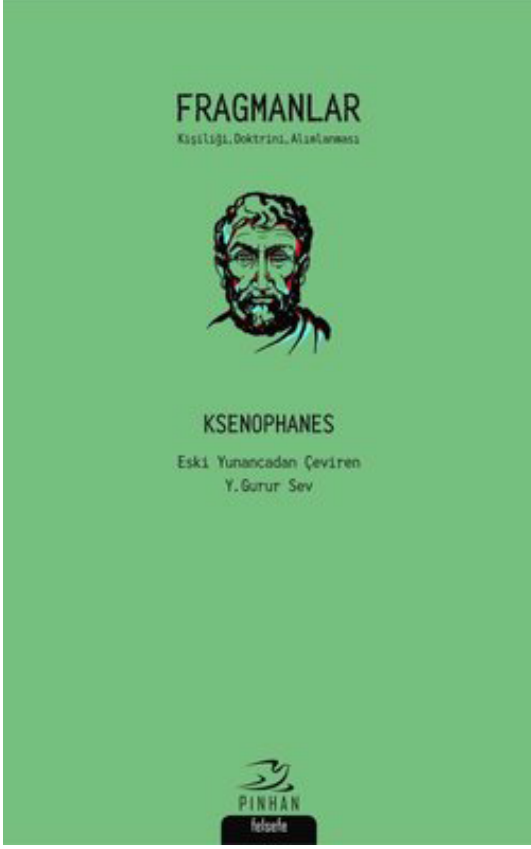
Yazar: **David Harvey**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Sayfa Sayısı : **191**

Çoğunluk Dersleri

Yazar: **Zeynep Uzunbay**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **135**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Fragmanlar-Kişiliği Doktrini Alımlanması

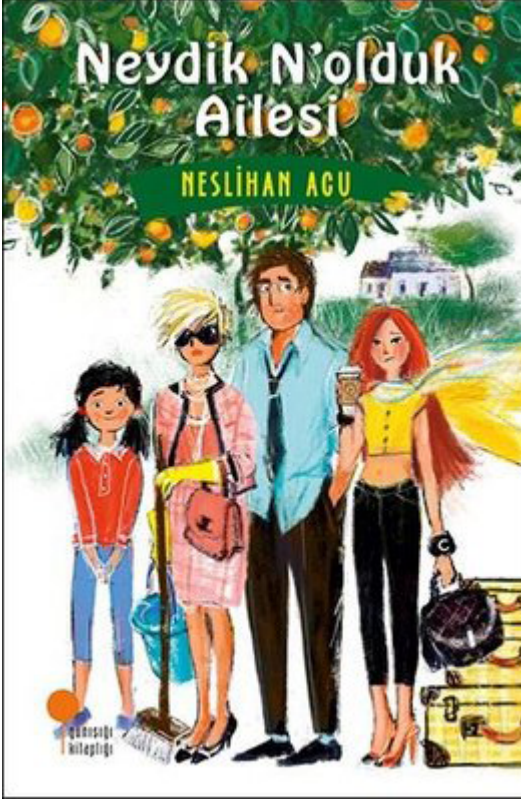
Yazar: **Ksenophanes**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı : **64**

Sosyal Teori

Yazar: **William Outhwaite**
Yayınevi: **Sel Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **124**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

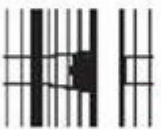

Neydik N'olduk Ailesi

Yazar: Neslihan Acu

Yayınevi: Güneşli Kitaplığı

Sayfa Sayısı : 284

H. Selim Açıan

**“SÜRÜYOR
O KAVGA”**

*SEL

Sürüyor O Kavga

Yazar: H. Selim Açıan

Yayınevi: Sel Yayıncılık

Sayfa Sayısı: 317

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Maskeli Balo ve Diğer Öyküler

ÖZCAN ERGÜDER

ÖYKÜ

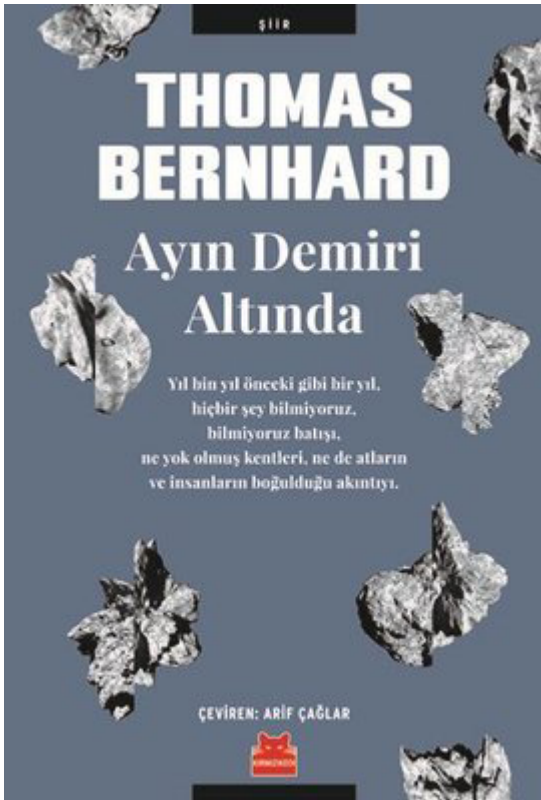

Maskeli Balo ve Diğer Öyküler

Yazar: Özcan Ergüder

Yayınevi: Kırmızı Kedi

Sayfa Sayısı : 352

Ayın Demiri Altında

Yazar: Thomas Bernhard

Yayınevi: Kırmızı Kedi

Sayfa Sayısı: 96

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Sanat Yok

Yazar: **Ben Lerner**
Yayınevi: **160.Kilometre**
Sayfa Sayısı : 72

ÖYKÜ

DENİZ KARANFİL
ÇAĞANOZLAR İNDİĞİNDE

Çağanozlar İndiğinde

Yazar: **Deniz Karanfil**
Yayınevi: **Alakarga Yayınları**
Sayfa Sayısı: 96

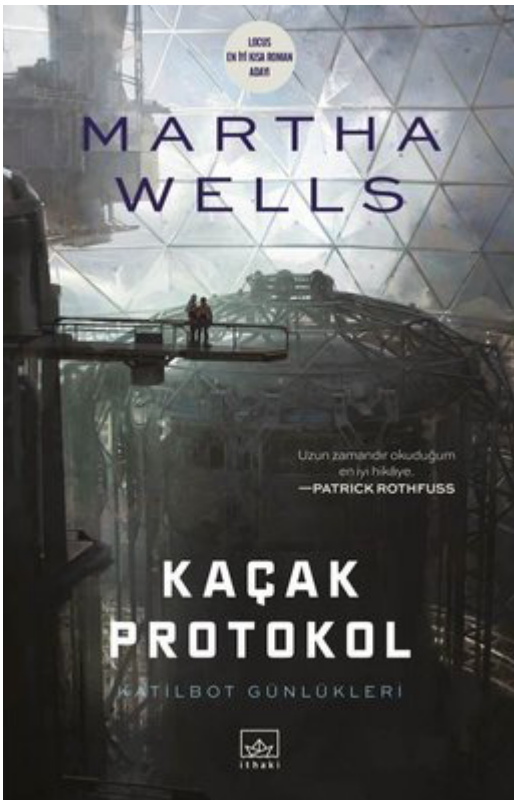

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Bunu Sen de İstiyorsun

Yazar: **Kristen Roupenian**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı : **224**

Kaçak Protokol

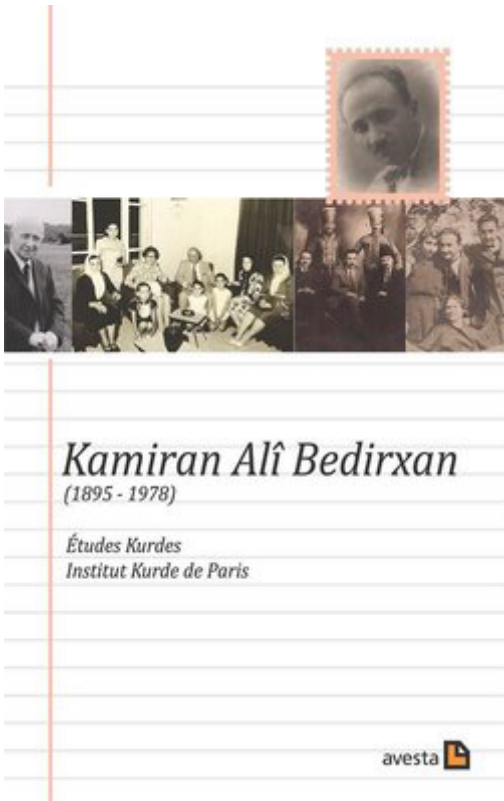
Yazar: **Martha Wells**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **128**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Emirxane Lepzerin u Kela Dimdim-Di Navbera Meju u Efsaneye da

Yazar: **Eli Teter Nerweyi**
Yayınevi: **Avesta Yayınları**
Sayfa Sayısı : **208**

Kamiran Ali Bedirxan

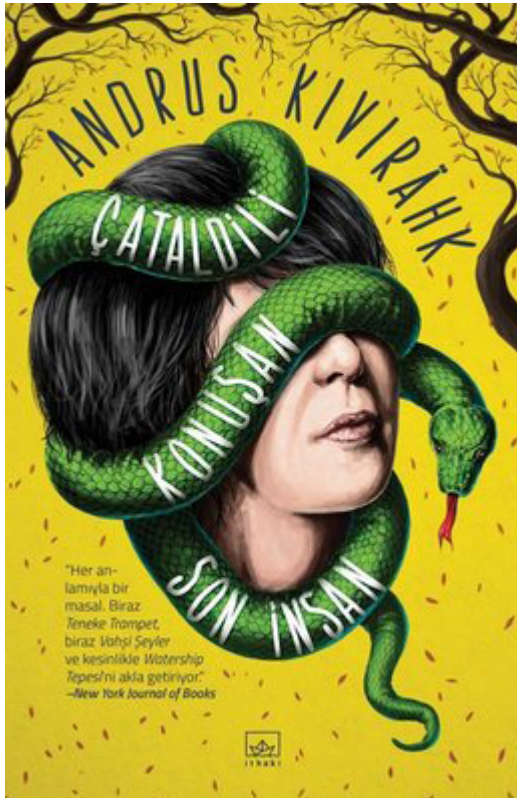
Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Avesta Yayınları**
Sayfa Sayısı: **144**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Sanatın Önemli Anları

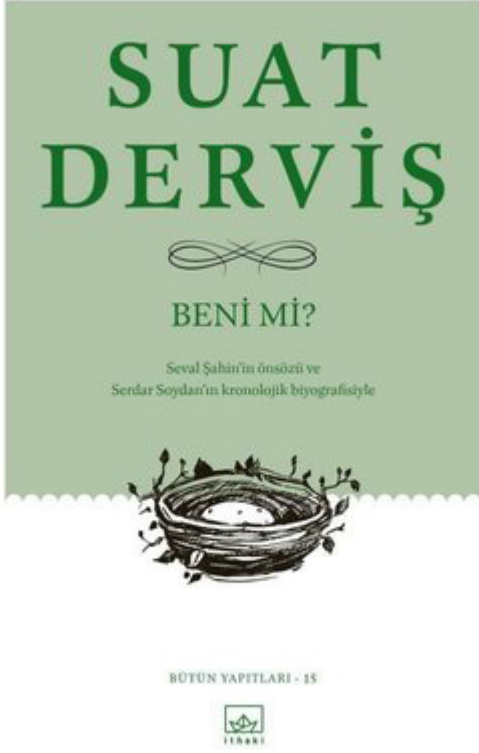
Yazar: Lee Cheshire
Yayınevi: Hep Kitap
Sayfa Sayısı : 176

Çataldili Konuşan Son İnsan

Yazar: Andrus Kivirahk
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 400

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Beni mi?

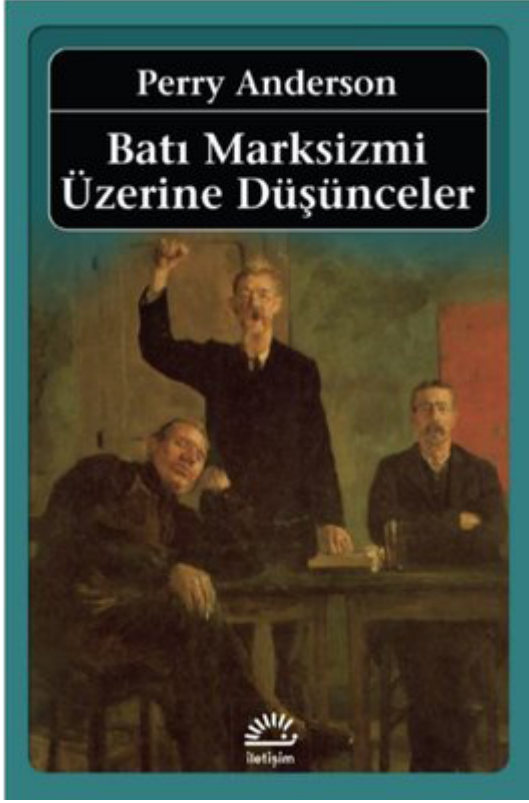
Yazar: Suat Derviş
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı : 206

Jürgen: Bir Adalet Komedi

Yazar: James Branch Cabell
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 336

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Batı Marksizmi Üzerine Düşünceler

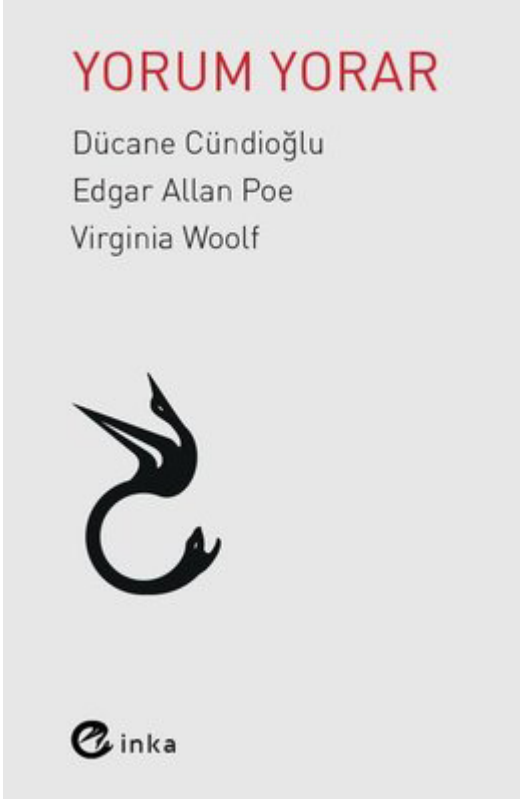
Yazar: Perry Anderson
Yayınevi: İletişim Yayıncılık
Sayfa Sayısı : 181

Hayat Dudaklarda Mey Seti-2 Kitap Takım

Yazar: Murat Meriç
Yayınevi: Overtteam Yayınları
Sayfa Sayısı: 288

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yorum Yorar

Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **İnka Yayıncılık**
Sayfa Sayısı : **104**

Resimlere Bakmak

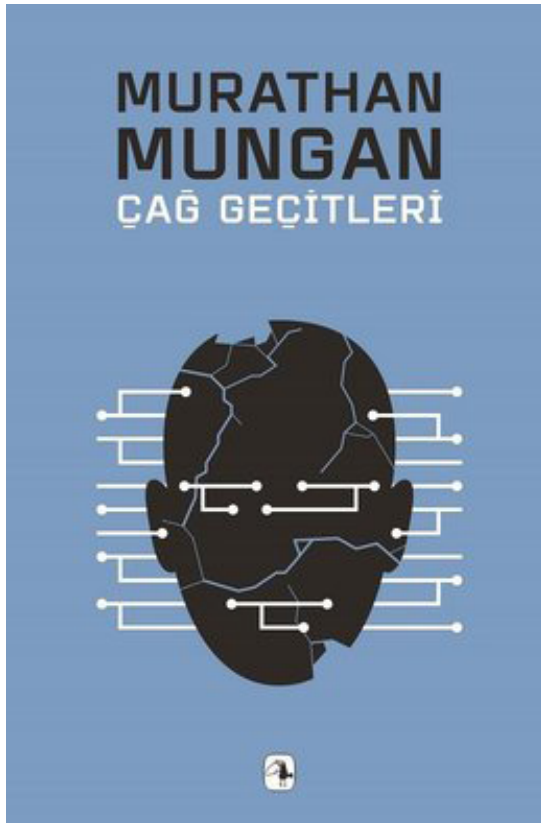
Yazar: **Susan Woodford**
Yayınevi: **Hep Kitap**
Sayfa Sayısı: **176**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Gözleri Bağlı Adam

Yazar: Adnan Özyalçiner
Yayınevi: Manos Kitap
Sayfa Sayısı : 104

Çağ Geçitleri

Yazar: Murathan Mungan
Yayınevi: Metis Yayınları
Sayfa Sayısı: 136

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Barış Akademisyenlerinden Hudut Dışı Öyküler

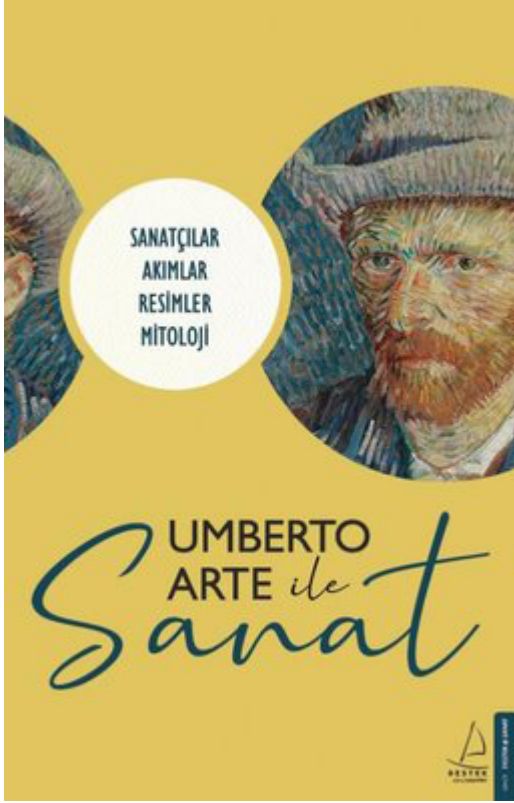
Yazar: Kolektif
Yayınevi: Nota Bene Yayınları
Sayfa Sayısı : 184

Çeme Barane

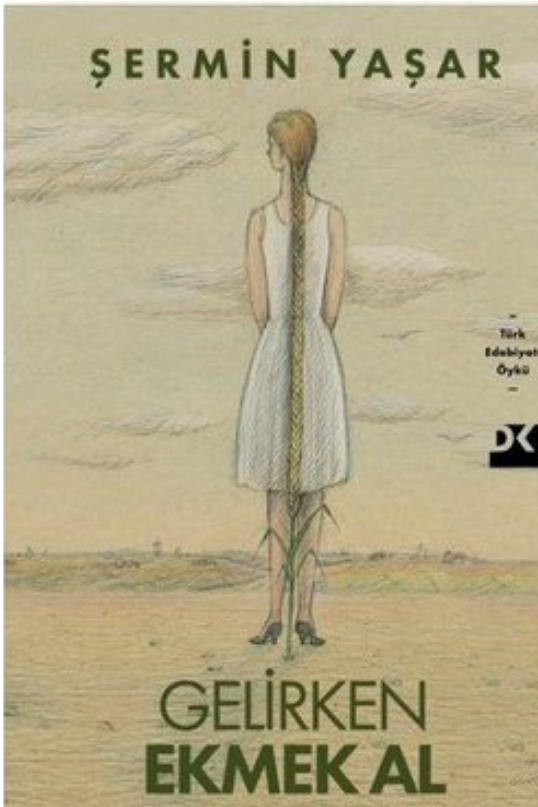
Yazar: Berken Bereh
Yayınevi: Avesta Yayınları
Sayfa Sayısı: 112

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Umberto Arte ile Sanat

Yazar: Kolektif
Yayınevi: Destek Yayınları
Sayfa Sayısı : 424

Gelirken Ekmek Al

Yazar: Şermin Yaşar
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 196

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Hiçbir Yerin Ortasında

Yazar: Ezgi Polat
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı : 136

Güzel ve Ejder-Lumpi Lumpi Arkadaşım Ejderha

Yazar: Silvia Roncaglia
Yayınevi: Can Çocuk Yayınları
Sayfa Sayısı: 56

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT****1. Aşkımız Eski Bir Roman**

Ahmet Ümit, Yapı Kredi Yayınları

2. Kendine Hoş Geldin

Miraç Çağrı Aktaş, Olimpos Yayınları

3. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

4. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

5. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki Yayınları

6. Beyaz Zambaklar Ülkesinde

Grigory Petrov, Karbon Kitaplar

7. 1984

George Orwell, Can Yayınları

8. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

9. Suç ve Ceza

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

10. Cesur Yeni Dünya

Aldous Huxley, İthaki Yayınları

11. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

12. Sineklerin Tanrısı

William Golding, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

13. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

14. Bir İdam Mahkumunun Son Günü

Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT DIŞI**

1. Bir Ömür Nasıl Yaşanır?
Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler
İlber Ortaylı, Kronik Kitap

2. Bırak ve Rahatla
Adem Güneş, Timaş Yayınları

3. Momo
Michael Ende, Pegasus Yayınları

4. Tüfek, Mikrop ve Çelik
Jared Diamond, Pegasus Yayınları

5. Şehvetiye Tarikatı
İsmail Saymaz, İletişim Yayınları

6. Derin ve Gizli Devlet Gazetecisi Olarak İtiraflarım
Sabahattin Önkibar, Kırmızı Kedi

7. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens
Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

8. Ekonominin Temelleri Kavramlar ve Kurumlar
Mahfi Eğilmez, Remzi Kitabevi

9. Bağırmayan Anneler
Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

10. İyi Hissetmek
Dr. David Burns, Psikonet Yayınları

11. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde
Aidin Salih, Yitik Şifa

12. Metastaz
Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi

13. Klinik Görüşme - Psikolojik Değerlendirme Esasları
Kolektif, İthaki Yayınevi

14. Beyinde Ararken Bağırsakta Buldum
Serkan Karaismailoğlu, Elma Yayınevi

15. Değişen Beynim
Sinan Canan, Tuti Kitap

